

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma

vuosille 2022–2024

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen kartta (Kuva: Suomi.fi-kartat – kalatalousalueet).

Sisältö

1. Johdanto

2. Suunnitelma rannikkoalueelle

2.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen ja kalastuksen nykytilasta

2.1.1. Vesialue

2.1.2. Kalakannat

2.1.3. Kalastus

2.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet rannikkoalueelle

2.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen rannikkoalueella

2.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

2.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset

2.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

2.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

2.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen rannikolla

2.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi

2.4.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi

2.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

2.4.3. Suunnitelma istutuksista

2.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

2.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä

3. Suunnitelma joki- ja järviolueelle

3.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen ja kalastuksen nykytilasta

3.1.1. Vesialue ja sen tila

3.1.2. Kalakantojen nykytila

3.1.3. Kalastuksen nykytila

3.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet joki- ja järviolueille

3.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen joki- ja järviolueella

3.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

3.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset

3.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

3.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

3.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen joki- ja järviolueella

3.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi

3.4.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi

3.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

3.4.3. Suunnitelma istutuksista

3.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

3.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä

4. Suunnitelma kalastuksenvallvonnan järjestämisestä

5. Vaelluskalojen, uhanalaisten kalakantojen ja biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen toimenpiteissä

6. Täpläravun ja muiden vieraslajien huomioon ottaminen toimenpiteissä

7. Ehdotus kalastonhoitomaksuina kerättävien varojen omistajakorvauksiin käytettävän osuuden jakamiseksi

8. Alueellinen edunvalvonta

9. Suunnitelma viestinnästä

10. Käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpano

11. Vaikuttavuuden arviointi ja suunnitelman päivitys

12. Kirjallisuus ja muu lähdeaineisto

LIITTEET

1. Johdanto

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueeseen kuuluu sekä merialuetta, järviä että virtavesiä. Kalatalousalueen koko on 578 907 hehtaaria. Vesialueen pinta-ala on 79 408 hehtaaria. Kalatalousalue sijaitsee Oulun, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Utajärven, Vaalan, Tyrnävän, Hailuodon ja Puolangan kuntien alueella. Kalatalousalueella on kolme mereen laskevaa jokea, joissa esiintyy/on esiintynyt istutettua meritaimenta. Merialuekohtaiset säädökset edistävät kyseisen alueen kaikkien meritaimenkantojen elpymistä. Kalatalouden kannalta sekä merialueella että sisävesialueella on merkitystä. Kalatalousalue rajoittuu pohjoisessa Kiiminkijoen kalatalousalueeseen, etelässä Siikajoen kalatalousalueeseen ja idässä Oulujärven kalatalousalueeseen (Kuva 1.). Merialueella harjoitetaan vapaa-ajankalastuksen ohella myös kaupallista kalastusta, jonka tärkeimpiä saalislajeina ovat rannikolla lohi, siika, muikku ja rannikkolajit. Sisävesialueella harjoitetaan vain vapaa-ajankalastusta ja -ravustusta. Kalataloudellisesti tärkeitä lajeja kalatalousalueella ovat lohi, silakka, hauki, ahven, kuha, made, siika ja muikku. Hylkeet haittaavat rannikolla pyydyskalastusta, jonka johdosta kaupallisten kalastajien määrät ja saaliit ovat olleet laskussa. Lisäksi matala rannikkoalue edesauttaa rehevöitymistä, jonka johdosta pyydyslimoittuvat ja likaantuvat.

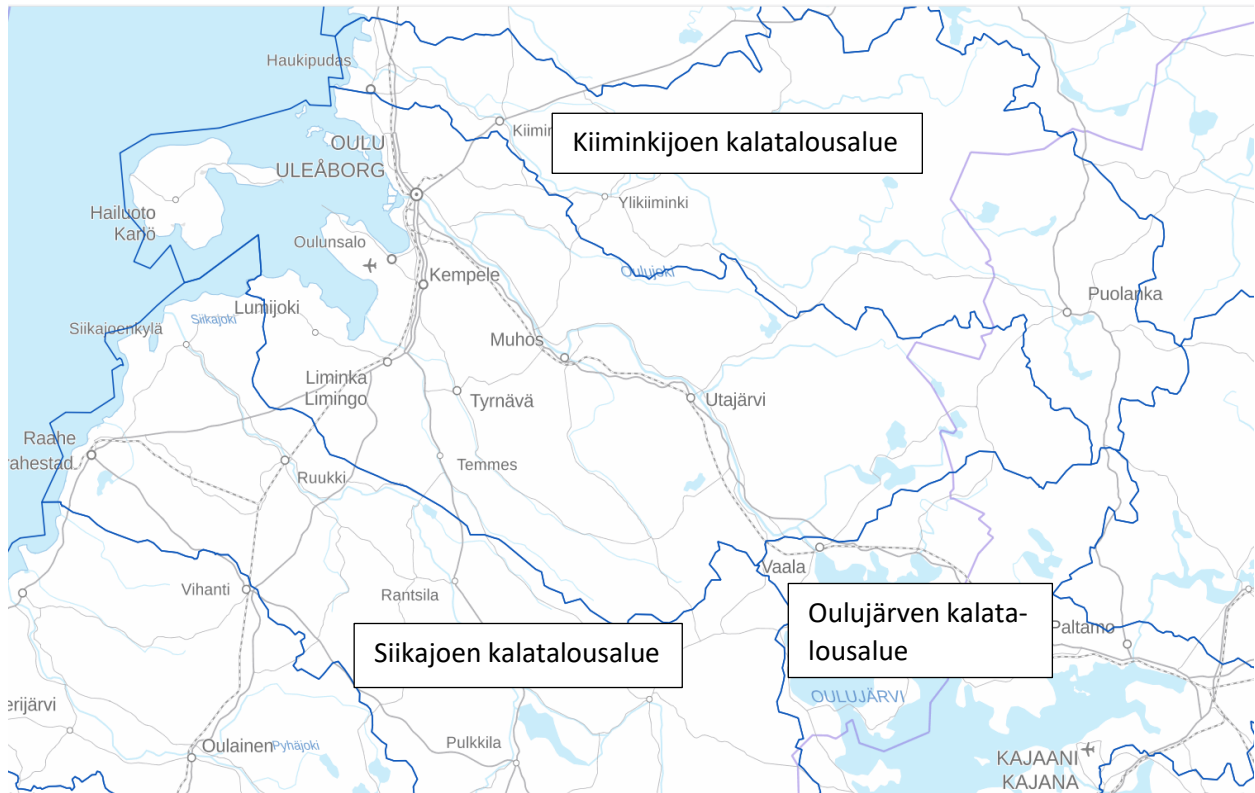
Kalastuslaki (379/2015) edellyttää kalatalousaluetta laatimaan vesialueilleen käyttö- ja hoitosuunnitelman. Suunnitelmassa tulee näkyä kalastuslain yleiset kehittämistavoitteet kuten kalavarojen kestävä käyttö, vapaa-ajankalastuksen ja kaupallisen kalastuksen toimintaedellytysten parantaminen, vaelluskalakantojen elinvoimaisuuden turvaaminen, kalojen luontaisen elinkierron ja lisääntymisen turvaaminen, mikä mahdollisesti voi vähentää istutustoimintaa. Käyttö- ja hoitosuunnitelmassa tulee huomioida kansalliset kalavarojen käyttöön ja hoitoon liittyvät strategiat, kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia, kansallinen kalatiestategia, sisävesillä kansallinen rapustrategia ja jokihelmisimpukan eli raakun suojelun strategia ja toimenpidesuunnitelma 2020–2030. Käyttö- ja hoitosuunnitelma on voimassa enintään kymmenen vuotta sen hyväksymisestä lähtien, mutta on suositeltavaa, että suunnitelma tarkastetaan vuosittain yleiskokouksen yhteydessä ja päivitetään tarvittaessa.

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa Oulun kaupungin omistamilla vesialueilla toteutetaan Oulun kaupungin omistamien vesialueiden kalataloudellista käyttö- ja hoitosuunnitelmaa.

Suunnitelmassa on kalakantoja ja kalastusta koskeva nykytilan kuvaus ongelmakohtineen. Nykytilan kuvauksen pohjalta on luotu yleinen tavoitetila alueen kalavarojen käytölle ja hoidolle koko suunnittelukaudelle. Tavoitetilaan liittyy osatavoitteita, joiden toteutumisesta arvioidaan suunnittelukauden aikana. Luvussa 10 on yhteenvetoa suunnitelman toimeenpanosta ja sen aikataulusta sekä vastuutahoista. Luvussa 11 kuvataan tarkemmin osatavoitteiden toteutumisen seuranta ja sitä, miten toimitaan, jos jokin osatavoitteista on selvästi jäämässä toteutumatta tai olosuhteet muuttuvat alueella niin paljon, että osatavoitteet eivät ole enää mahdollisia tai tarkoituksenmukaisia.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteisiin ja toimeenpanoihin vaikuttavat toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset. Näitä muutoksia on pyritty suunnitelmassa ottamaan huomioon. Lämpenevä ilmasto lyhentää jääkautta, minkä johdosta rehevöityminen ja särkikalat lisääntyvät alueella. Särkikalojen kalastaminen ja hyödyntäminen ravinnoksi vähentää vesistöjen rehevöitymistä. Veden samentuminen, seisovien pyydysten ja rantakivien limoittuminen, arvokalojen väheneminen, särkikalojen lisääntyminen, leväesiintymät ja rantakasvillisuuden muutokset ovat vesistön käyttäjille näkyviä merkkejä rehevöitymisen etenemisestä ja muutoksista eliöyhteisöissä.

Vapaa-ajankalastuksessa verkkokalastus vähenee ja mahdollinen muukin vapaa-ajankalastuksen väheneminen heikentäisi myös yleistä kiinnostusta kalavesien hoitotoimintaan.

Kuva 1. Oulujoen ja merialueen kalatalousalue sekä ympärillä olevat kalatalousalueet (Kuva: Paikkatietoikkuna.fi).

2. Suunnitelma rannikkoalueelle

2.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen ja kalastuksen nykytilasta

2.1.1. Vesialue

Alue käsittää Perämeren rannikon kylävedet ja yksityisvedet Oulun Haukiputaalta Lumijoen kunnan rajaan, sisältäen Hailuodon saaren. Kalatalousalueen rajat rajautuvat rannikkovesillä valtion yleisvesialueeseen, mutta sisältävät yleisvesialueet rannikon ja Hailuodon välisellä merialueella. Sisämaassa kalatalousalue käsittää Oulujoen pääuoman sekä Perämeren rannikolle ja Oulujokeen laskevat sivujoet järvineen. Alue rajautuu Oulujoessa Jylhämän voimalaitokseen Vaalassa.

Perämeren saarten Natura-alue kattaa Haukiputaan, Oulun, Oulunsalon ja Hailuodon edustan saaret, luodot ja matalikot. Oulunselän alueella on useita Perämeren saarten Natura-alueeseen kuuluvia saaria ja luotoja. Akionlahti ja Liminganlahti kuuluvat Naturaan sekä lintu- että luontodirektiivin mukaisena alueena. Hailuodon Natura 2000 -alueisiin sisältyy viisi Natura-aluetta: Ojakylänlahti ja Kengänkari, Härkinneva-Hanhisjärvensuo, Isomatala-Maasyvänlahti, Kirkkosalmi ja Hailuodon pohjoisranta. Oulujokisuiston Natura-alue koostuu neljästä osa-alueesta: Mustasaaren ranta-alue Hartaanselän itälaidalla, Hietasaaren edusta saarineen, Vihreäsaaren ranta ja Kuusisaaren eteläranta.

Oulun edustan merialue kuuluu Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueeseen. Päävesistöalueet ovat Oulujoki, Temmesjoki ja Kalimenoja. Oulujoen vesistöalue on pinta-alaltaan 22 841 km², järvisyys 11,5 % ja uomien yhteispituus 1 477 km. Temmesjoen vesistöalueen pinta-ala on 1 181 km², järvisyys 0,5 % ja uomien yhteispituus 186 km. Kalimenojan pinta-ala 224 km², järvisyys 2,0 % ja uomien yhteispituus 34 km.

Sisemmät rannikkovedet on arvioitu ekologiselta tilaltaan tyydyttäviksi. Rannikkovesien ekologista tilaa heikentää rehevyys, mihin suurelta osin vaikuttaa jokien kuljettamat ravinteet valuma-alueilta sekä rannikon asutus ja teollisuus. Oulun edustan merialueelle kohdistuu vuosittain noin 38 000 tonnin kiintoainekuormitus (sis. luonnonhuuhtouman).

Ekologinen tila kuvaa sitä, kuinka lähellä luonnontilaisten vesien vertailuolaja tarkasteltavan pintavesimuodostuman eliöstö, kasvillisuus ja levä ovat. Tilaa arvioitaessa otetaan huomioon myös veden laatu ja hydrologiset ja morfologiset ominaisuudet.

Kalatalousalueen rannikolle laskevista joista merkittävin on Oulujoki. Oulun edustan merialue on matalaa, suhteellisen suojaisaa lahtea. Oulujoen lisäksi jokivettä rannikolle laskevat useat pienet joet, kuten Kalimenoja, Temmesjoki ja Lumijoki.

Liminganlahti on suojaisa, matala lahti, jonka pinta-ala on yli 12 000 ha. Se on Perämeren suurin lahti. Lahdella on rantaviivaa yli 110 km, Oulunsalon Riutunkarista Lumijoen Varjakkaan. Lahden keskisyvyys on 2,5 m ja puolet lahdesta on alle metrin syvyistä. Liminganlahteen laskevat Temmesjoki ja Lumijoki. Joet ja ojat tuovat mukanaan maataloudesta, asutuksesta, ojituksista, metsämaan muokkauksista, Laakeuden keskuspuhdistamon jätevesistä ja turvetuotannosta peräisin olevia ravinteita, jotka rehevöittävät lahtea. Liminganlahteen laskee merkittävä määrä kuivatusojia, jotka ulottuvat mereen asti (EMMA 2020). Liminganlahti on Euroopan merkittävimpiä lintukosteikkoja.

Liminganlahti on kalataloudellisesti merkittävä. Lahdella on suuri merkitys kalojen lisääntymisalueena ja poikasten kasvualueena. Alue on tärkeä lisääntymisalue mm. kaupallisesti merkittävälle ahvenelle.

Kempeleenlahti on laaja ja tasainen lahti Oulun keskustan eteläpuolella. Lahti on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi lintuvedeksi. Alueella on yksityismaiden luonnonsuojelualue, jonka pinta-ala on 160 ha.

Hailuoto on Perämeren suurin saari. Sen pinta-ala on n. 200 km². Saaren luontoa on suojeltu erilaisten suojeluohjelmien avulla. Suojelukohteina ovat linnut, ranta-alueet ja erikoiset harjumuodostumat. Hailuodossa sijaitsee useita flada-kluuvisarjoja, jotka ovat merkittäviä kevätkutuisten kalojen lisääntymisalueita.

Alueella on kalastuksen ohella muutakin vesien käyttöä. Veneily ja muu vesillä liikkuminen on yleistä. Alueella sijaitsee veneilijöiden käyttämiä satamia ja ulkoilualueita. Oulun rannikko on kaavoitettu ja rakennettu asuin- ja kesämökkikäyttöön. Pinta- ja pohjavesimuodostumiin liittyviä EU-uimarantoja alueella on seitsemän;

1. Jäälin ranta, Jäälinjärvi
2. Nallikari, Perämeri
3. Valkeisjärvi, Oulu
4. Tuira, Oulujoki
5. Papinjärvi, Kempele
6. Rantakylä, Liminka
7. Viinavuori, Lumijoki

Oulun edustan merialuetta rehevöittää paikallisesti mereen laskevat joet. Oulujoen osuus merialueelle kohdistuvasta ravinnekuormasta oli noin 80 % vuonna 2019. Oulun edustan merialueen veden laatuun vaikuttavat Oulujoen ja pistekuormituksen lisäksi merivirtaukset, lähialueen hajakuormitus, luonnonhuuhtouma ja ilmalaskeuma. Jokien valuma-alueiden maankäyttö vaikuttaa olennaisesti merialueen ja rannikon tilaan. Kiintoaine- ja ravinnekuormituslähteen muodostavat joet kuormittavat lähinnä valuma-alueen maa- ja metsätalouden sekä turvetuotantoalueiden toiminnasta.

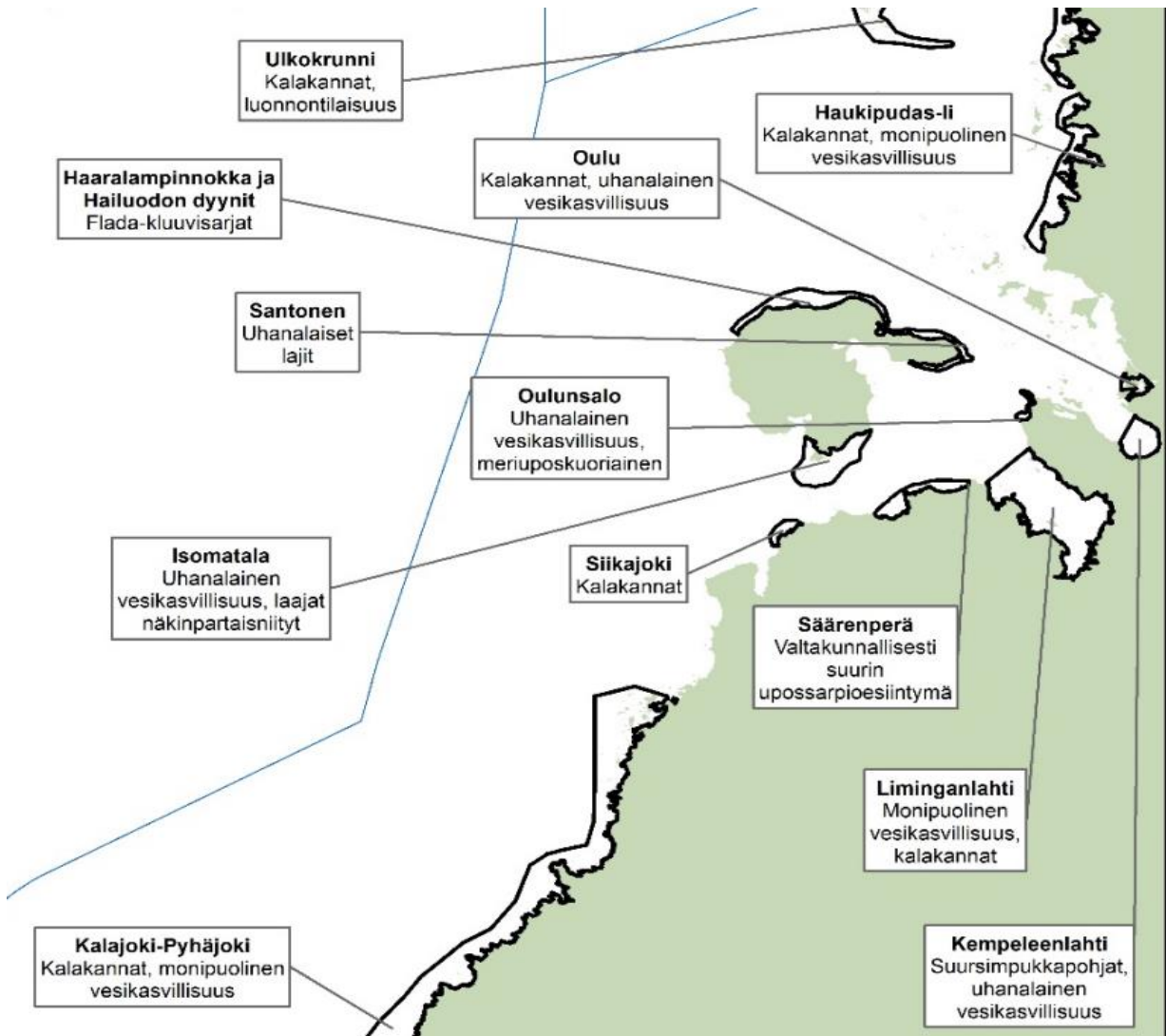
Pääasialliset kuormittajat Oulujoen ja merialueen kalatalousalueella Oulujoen vesistössä ovat maa- ja metsätalouden hajakuormitus, taajamien jätevedenpuhdistamot, teollisuus, kalakasvatustilat sekä turvetuotantosuot. Temmesjokea ja Kalimenojaa kuormittavat lähinnä maa- ja metsätalous. Kalimenojaa kuormittavat lisäksi laajat maa-aineksen ottoalueet.

Rannikkoalueella merkittäviä rakenteellisia muutoksia ovat aiheuttaneet satamien ja laivaväylien rakentaminen.

Maankohoamisella on monenlaisia vaikutuksia. Rantaviiva vetäytyy, kareja ja saaria nousee lisää ja lähellä rantaa olevat saaret kiinnittyvät mantereeseen. Maankohoaminen vaikuttaa myös jokien virtaamaan jokien pidentyessä, mikä voi johtaa myös pahempiin tulviin. Maankohoaminen ja meren mataloituminen lisäävät satamien ja laiva- ja veneväylien ruoppaustarvetta. Perämerellä myrskyjen aiheuttamat voimakkaat merenpinnan vaihtelut yhdessä maankohoamisen kanssa, altistavat merenpohjaa ja vanhoja sedimenttejä rantavoimien ja jään eroosiovoimien kulutettavaksi (Merialuesuunnittelu Pohjoisen Selkämeren Merenkurkun ja Perämeren suunnittelualueen ominaispiirteet 2019).

Rannikolla maankohoamisen myötä merestä kuroutuvat pienet kirkasvetiset lahdet ovat keskeisiä kalojen kutu- ja poikasalueita. Kuroutumalla syntyy aluksi fladoja ja myöhemmin kluuvijärviä. Kovat merenpohjat ovat tärkeitä harjuksen, silakan ja karisiian kutupaikkoja.

Matalilla alueilla on suuri merkitys kalojen lisääntymisalueena. Rehevöityminen ja liettyminen, rantarakentaminen sekä ruoppaukset uhkaavat rajallisia lisääntymisalueita. Vaellusesteet ja virtaaman säännöstely ovat jo kauan heikentäneet vaelluskalojen mahdollisuuksia luontaiseen lisääntymiseen.

Kuva 2. Suomen ekologisesti merkittävät vedenalaiset meriluontoalueet (EMMA), (Kuva: SYKE raportteja 8/2020).

Merialueiden käyttöpaineet kasvavat kaiken aikaa. Meriliikenne, rantarakentaminen, merituulivoiman rakentaminen, väylien ja pienvenesatamien ruoppaus ja siihen liittyvät läjitykset, kalastus ja vesiviljely

eri muodoissaan sekä meren virkistyskäyttö lisääntyvät myös Suomen merialueella. Lisääntyvä meren käyttö vaikuttaa ekosysteemin toimintaan ja — yhdessä rehevöitymisen sekä haitallisten aineiden ja vieraslajien lisääntymisen kanssa — heikentää meriekosysteemin tilaa ja viime kädessä myös elinkeinojen kannattavuutta.

Merialuesuunnittelun avulla sovitaan yhteen näiden toimialojen ja meriympäristön säilyttämisen ja suojelun tarpeita. Ensimmäisiä suunnitelmia laaditaan parhaillaan, ja niiden oli määrä valmistua vuoden 2021 alussa. Jotta merialuesuunnittelussa voitaisiin huomioida vedenalainen meriluonto, tarvittiin laadukasta luontotietoa ja sen jalostamista suunnitteluun sopivaan muotoon. EMMA (ekologisesti merkitävät vedenalaiset meriluontoalueet) vastaa tähän tarpeeseen. Aineiston käyttömahdollisuudet ovat monipuoliset ja merialuesuunnittelu on vain yksi näistä. Koska VELMU (vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma) kerää vuosittain uutta aineistoa vedenalaisesta luonnosta, myös EMMA-työ jatkuu tulevaisuudessakin. Aineistoja päivitetään ja uusia EMMA-kuvauksia laaditaan sitä mukaan, kun uutta aineistoa on saatavilla (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2020).

Suomen EMMA-kuvaukset on tehty yhteistyössä lukuisten meriluonnon asiantuntijoiden kanssa kattaviin aineistoihin ja kirjallisuuteen perustuen. Työhön osallistui viitisenkymmentä asiantuntijaa yli kymmenestä eri organisaatiosta. Tavoitteena oli tuottaa kuvaus tärkeimmistä vedenalaisista luontokohteista merialuesuunnittelun käyttöön.

Aluerajaukset perustuvat pääasiassa VELMUssa kerättyyn tietoon vesikasveista, makrolevistä, selkärangattomista, Itämeren luontotyypeistä sekä kalojen lisääntymisalueista. Aluekuvauksissa kerrotaan myös tärkeiden lintu- ja hyljealueiden ja rannikon maanpäällisten luontotyyppien luontoarvoista, mutta niitä ei ole käytetty alueita rajattaessa.

2.1.2. Kalakannat

Oulun edustan vesistö- ja kalataloustarkkailuun osallistuu kalastuskirjanpitokalastajia, joiden keräämän aineiston avulla seurataan mm. kalakantojen tilaa, kalojen mahdollisia makuvirheitä ja pyydysten likaantumista. Kalastajat kirjaavat päivittäin tiedot käytössä olleista pyydyksistä ja saadusta saaliista kalalajeittain. Lisäksi alueella tehdään kalastusselvityksiä ja verkkokoekalastuksia.

Alueella esiintyy ja kalastetaan rannikkolajeja, kuten ahventa, haukea, siikaa, muikkua, silakkaa, madetta, kuhaa, kuoretta ja särkikaloja sekä vaelluskalalajeista lohta, taimenta ja siikaa. Paikallisten kalakantojen tilasta ja runsaudesta kertoo jotain kaupallisilta kalastajilta saatu saalistieto.

Ahvenelle ja kuhalle on tyypillistä sääoloista johtuvat voimakkaat vuosien väliset vaihtelut lisääntymisen onnistumisessa ja kantojen runsaudessa. Tämä näkyy myös saaliin vaihteluina. Keväiden ja kesien lämpeneminen saattaa hyödyttää erityisesti kuhaa.

Kaupalliset haukisaaliit ovat pysyneet vakaina, madesaaliissa on havaittavissa taantumaa. Alueella on suoritettu madekannan seuranta mahdollisista lisääntymishäiriöistä ja niiden muutoksista.

Muikkukannoille ovat tyypillisiä suuret runsaudenvaihtelut. Lyhytikäisenä kalana vuosiluokkien runsauden vaihtelu vaikuttaa voimakkaasti kalastettavaan kantaan. Nykyinen muikkukanta merialueella kestää rannikkokalastusta.

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen vaellussiikakannat ja -saaliit perustuvat pääosin istutuksiin. Merikutuinen siika (karisiika) lisääntyy alueella luontaisesti ja se on verrattain paikallinen laji, joka vaeltaa enintään 20 kilometrin päähän kutualueiltaan, kun taas jokisuistoissa ja joissa kuteva vaellussiika voi vaeltaa yli 500 kilometrin päähän.

Oulujoella siian luonnonlisääntymisen osuutta suhteessa istutuksiin selvitettiin keväällä 2020 toteutetulla merkintäkokeella joen alimman, Merikosken, voimalaitoksen alapuolisilla alueilla. Jokisuon pohjan rakenne kartoitettiin viistokaikuluotaamalla mahdolliset kutupaikat, joita löytyikin muutamia. Alueella selvitettiin myös luonnonmädin esiintymistä ja jokisuusta löytyi kohtuullisia määriä siian ja vähäisiä määriä myös muikun mätiä. Haudontarasioilla yhtenä kautena toteutetun kokeen perusteella siian mädin

selviytyminen Oulujoessa onnistuu vedenlaadun puolesta hyvin (Luke, vaelluskalakantojen palauttamisen rakennettuihin vesistöihin).

Merikutuisen siian kannat ovat vahvoja Perämerellä, mutta Merenkurkusta etelään tilanne näyttää huonolta: poikastuotanto on heikkoa, minkä vuoksi kannat ovat monin paikoin taantuneet ja lähes hävinneet (Luke, kalavarojen käyttö ja hoito B).

Karisiian kutualueet sijaitsevat alle 3 metrin syvyydessä melko karkeilla, kasvittomilla sorapohjilla. Suurikokoiset mätimunat eivät ole suojassa hiekkaisilla alueilla, vaan vaativat suojakseen soraikkoja. Sorapohjat sijaitsevat karikkojen ympärillä. Todennäköisiä kutukarikoita on runsaasti Haukiputaan-Oulunsalon ja Hailuodon merialueilla. Potentiaalisia poikasalueita ovat alueen matalat hiekkapohjaiset rantavedet.

Pohjanlahden meritaimenkannat ovat heikentyneet voimakkaasti johtuen voimalaitospatojen ja muiden vaellusesteiden rakentamisesta, liian voimakkaasta kalastuksesta, maa- ja metsätalouden ja turvetuotannon aiheuttamasta kiinto- ja ravinnekuormituksesta, sekä sulfiittimaiden kaivamisesta aiheutuneesta happamoitumisesta. Rasvaevälliset taimenet ovat merialueella kokonaan rauhoitettuja.

Suomessa lohi lisääntyy luontaisesti enää Tornionjoessa ja Simojoessa. Alkuperäiset lohikannat esiintyvät enää vain näissä kahdessa joessa. Itämeren luonnonlohikantojen tilaa seurataan mm. jokeen nousevien lohien määrällä. Entisissä lohijoissa on istutuksin ylläpidetty lohikantaa, joka lisääntyy jossain määrin.

Kansallisen lohi- ja meritaimenstrategian mukaisesti kalatalousalueen hoitosuunnitelmassa esitetään istutusten osittaista korvaamista lohikantojen luontaista lisääntymistä edistävillä toimilla, kuten lohen kalastuskuolevuuden vähentäminen merialueilla ja joissa, noususteiden poistaminen tai ohittaminen ja lisääntymisympäristöjen kunnostukset.

Lohi- ja etenkin meritaimenkantojen elinvoimaisuuden säilyttäminen on huomioitava Kansallisen lohi- ja meritaimenstrategian 2020 mukaisesti.

Kalojen kulkua helpottavia toimenpiteitä ovat mm. rakenteiden ja virtaamien muutokset, joilla kalojen kulkumahdollisuutta vaellusesteiden ohi parannetaan; esim. vaellusesteiden poistot, kalatiet ja luonnonmukaiset ohitusuomat. Kalojen kulun edistämiseksi on keskeistä pyrkiä suunnittelemaan ja toimeenpanemaan hankkeita eri tahojen yhteistyönä toteuttamalla kansallista kalatiestrategiaa. Vesilainsäädännön kehittäminen niin, että lupia ja niissä määrättyjä velvoitteita voidaan tarvittaessa muuttaa tai tarkistaa vesien- ja merenhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi ja kehittämällä vesistösäännöstelyjen käytäntöjä. Oulujoen patoaltaiden ekologisen tilan parantamismahdollisuudet tulee selvittää aiempaa laaja-alaisemmin (Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosille 2022–2027).

LAJI	UHANALAIKUUS-LUOKKA	UHANALAIKUUDEN SYYT JA KANTOJEN KEHITYS	HOITOTOIMET
Atlantinlohen Itämeressä elävä muoto (<i>Salmo salar</i>)	Vaarantunut (VU)	- Vesirakentaminen, kalastus, vedenlaatu joissa ja muutokset merialueella - Jäljellä kaksi alkuperäistä lohikantaa, Tornionjoen ja Simojoen lohet - Em. kannat kehittyneet suotuisasti 2000-luvulla	- Kalastuksen sääntely ja ohjaus - Kansainvälinen yhteistyö - Vaellusesteiden poistaminen - Kunnostukset jokialueilla - Jokien vedenlaadun parantaminen
Meritaimen (<i>Salmo trutta</i>)	Äärimmäisen uhanalainen (CR)	- Vesirakentaminen, kalastus, jokien vedenlaatu - Esiintyy alkuperäisenä Tornion- ja Lestijoen. Siirrettyinä tai sekoittuneina kantoina muutamissa jokivesistöissä (mm. Kiiminkijoki) - Kehitys jatkunut epäsuotuisana	- Kalastuksen sääntely ja ohjaus - Vaellusesteiden poistaminen - Kunnostukset jokialueilla - Jokien vedenlaadun parantaminen - Suunnitelmallinen istutustoiminta
Harjus, merikannat (<i>Thymallus thymallus</i>)	Äärimmäisen uhanalainen (CR)	- Muutokset lisääntymisalueiden laadussa (meri), kalastus - Kehitys jatkunut epäsuotuisana	- Kalastuksen sääntely ja ohjaus - Lisääntymisalueiden kunnostaminen - Viljely ja istutukset
Vaellussiika (<i>C. lavaretus f. lavaretus</i>)	Erittäin uhanalainen (EN)	- Vesirakentaminen, vedenlaatu ja muut muutokset lisääntymisalueilla (joissa), kalastus - Kehityksen arvioidaan jatkuvan epäsuotuisana	- Vaellusesteiden poistaminen - Kalastuksen sääntely ja ohjaus - Istutustoiminta
Karisiika (<i>Coregonus lavaretus f. widegren</i>)	Vaarantunut (VU)	- Lisääntymisalueiden määrä ja etenkin laatu on heikentynyt voimakkaasti erityisesti Merenkurkun eteläpuolisilla alueilla.	- Kalastuksen sääntely ja ohjaus - Lisääntymisalueiden kunnostaminen

Kuva 3. Pohjoisen Selkämeren, Merenkurkun ja Perämeren suunnittelualueella esiintyvät uhanalaiset kalalajit, uhanalaisuuden syyt sekä tarvittavat hoitotoimet (Kuva: Merialuesuunnittelu 2019). Meritaimen uhanalaisuusluokitus on lieventynyt äärimmäisestä erittäin uhanalaiseksi.

2.1.3. Kalastus

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen merialue on tärkeä sekä kaupalliselle kalastukselle että vapaa-ajankalastukselle. Kaupallisesta kalastuksesta kerätään saalis- ja pyyntiponnistustiedot. Kaupallisten kalastajien määrä alueella on ollut laskussa. Kalastajien määrän ohella myös yhteenlaskettu pyyntiponnistus verkoilla ja rysillä on vähentynyt. Kaupallisen kalastuksen tärkeimmät kalastuspaikat on esitetty luvussa 2.3.2.

Kalastajien ja kalastuksen vähenemiseen on useita syitä. Verkkokalastus on vaikeutunut tai käynyt mahdottomaksi avovesiaikana hylkeiden runsastumisen seurauksena. Hylkeet vievät saaliita verkoista ja revivät pyydyksiä. Rysäpyynti onnistuu yleensä vain hylkeenkestävillä rysillä. Hylkeet karkottavat kaloja monilla pyyntipaikoilla ja vaikeuttavat syksyistä vaellussiian mädinhankintaa. Merimetsot aiheuttavat myös saalistappioita kalastajille. Alueella toimivat kaupalliset kalastajat ikääntyvät, eikä uusia kaupallisia kalastajia ole alalle juurikaan tulossa.

Lohi on alueen kaupalliselle rannikkokalastukselle tärkeä saalislaji. Vuotuiset lohisaaliit perustuvat toimi-
jakohtaisiin kiintiöihin. Lohta kalastetaan pääasiassa rysillä. Vuotuiset siikasaaliit ovat pysyneet vakaina.
Kaupallisesta siikasaaliista suurin osa pyydetään rysillä. Verkkokalastuksen saalismäärät ovat vähenty-
neet hyljekannan kasvaessa. Alueella on muutama troolikalastaja, jotka kalastavat muikkua ja silakkaa.
Muikkua kalastetaan myös rysillä ja talvella nuotalla. Ahventa, madetta, haukea ja särkikaloja kalastetaan
jonkin verran.

Kaupallisen kalastuksen osalta tärkeimpiä kalalajeja ovat lohi, vaellus- ja karisiika, ahven, muikku, silakka,
kuha ja hauki.

Vapaa-ajankalastajilla tarkoitetaan kotitarvekalastajia, pyydyksillä ja vapavälinein kalastavia, satunnai-
sesti kalastavia tai kaikkia näiden väliin sijoittuvia kalastajia. Osa alueen vapaa-ajankalastajista omistaa
tai on osakkaana kalavesiin ja kalastaa pääosin omilla vesillä. Osa kalastajista kalastaa pelkästään yleis-
kalastusoikeuksilla ja/tai kalastonhoitomaksuun perustuvalla viehekalastusoikeudella. Oulujoen ja meri-
alueen kalatalousalueen vapaa-ajankalastuksen rakennetta ei ole tarkemmin tutkittu.

Kiviniemen kalasatama sijaitsee Haukiputaan keskustan eteläpuolella, Kellonlahden rannalla. Satama-
alueen käyttöaste on suuri. Kalasataman alueella on kalanmyyntiä, kalankäsittelytilat ja vierasvenesata-
tama. Kiviniemestä käsin toimii I-ryhmän kaupallisia kalastajia, II-ryhmän kaupallisia kalastajia ja vapaa-
ajankalastajia. Kiviniemen kalastajat käyttävät pyydyksinään troolia (silakka, muikku), rysyä (lohi, muikku,
siika), verkkoja (siikaa, ahventa) ja nuottaa (muikku, kuore). Trooli- ja rysäkalastus ajoittuu avovesikau-
teen, verkkokalastus avovedestä ja talvikaudella jään alta ja nuottakalastus talvella jäiden vahvistuttua.

Hailuodon länsipäässä sijaitsee Marjaniemen kalasatama. Satamassa on kalankäsittelyhalli. Kalasataman
välittömässä läheisyydessä on vierasvenesatama. Satamassa toimii kahvila ja käsityömyymälä. Kalasata-
maa käyttää kaupallisen kalastajan I-ryhmään kuuluvia, sekä II-ryhmään kuuluvia ja vapaa-ajankalastajia.
Kalastajat käyttävät pyydyksinään rysyä (siika, lohi) ja verkkoja (siika, ahven, muikku). Hailuodon Siika-
markkinat järjestetään syksyisin Marjaniemen satama-alueella.

Riutunkarin kalasatama sijaitsee Oulunsalon lauttarannan vieressä. Alueella toimii Riuttu Fisk Oy: kala-
myynti. Satamassa on kalankäsittelytilat, ja se on käytössä ympäri vuoden. Satamasta käsin toimii I- ja II-
ryhmän kaupallisia kalastajia, sekä vapaa-ajankalastajia. Troolilla pyydetään silakkaa ja muikkua, rysillä
muikkua, siikaa ja silakkaa, verkoilla kalastetaan siikaa, kuoretta, ahventa, haukea ja lahnaa.

Lumijoen Varjakan kalasatama sijaitsee Varjakanniemessä Lumijoen keskustasta noin 8 km pohjoiseen.
Alueella on Hailuoto-laiva, jossa on majoitustilaa ja kahvila. Varjakassa järjestetään syksyisin Ahvenmark-
kinat. Kalahallia käyttävät I- ja II-ryhmän kaupalliset kalastajat sekä vapaa-ajankalastajat. Kalastajat käyt-
tävät pyydyksinään verkkoja, rysyä ja jonkin verran katiskoita. Verkoilla pyydetään pääasiassa ahventa,
jonkin verran siikaa ja haukea. Katiskoilla kalastetaan keväisin ahventa.

2.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet rannikkoalueelle

Alueen tavoitetilana seuraavalle suunnittelukaudelle on, että kalavaroja hoidetaan ja hyödynnetään niin,
että pystytään tuottamaan lähiruokaa kuluttajille kalakantojen tuottoa ja monipuolisuutta vaaranta-
matta. Vapaa-ajankalastus tuottaa paljon hyvinvointia ja elämyksiä mm. matkailukalastuksen kautta.
Kaupallinen kalastus muodostaa elävän osan paikalliskulttuuria ja kalastustoiminnasta tulee tuottoa ve-
sialueiden omistajille. Kalastukselle keskeisten lajien nykyiset kannat kestävät kalastusta. Alueen kalastus
ja tärkeimpien kalakantojen tila tunnetaan hyvin ja tietoa käytetään kalastuksen ohjauksessa.

Tavoitetilaan pyritään asettamalla suunnittelukaudelle osatavoitteita. Osatavoitteiden toteutumiseen
tärkeimmät toimet on kuvattu luvuissa 2.3 ja 2.4. alalukuineen ja niiden toimeenpano aikatauluineen on
esitetty luvussa 10. Osatavoitteiden toteutumisen tarkasteluajakaulu on kuvattu luvussa 11. Siellä on
myös kuvattu toimet, joihin ryhdytään, jos tavoitteen toteutuminen on selkeästi epäonnistumassa. Yh-
teenveto osatavoitteista, niiden toteutumisesta edeltävistä keinoista sekä toteutumisen mittaamisesta on
koottu taulukoksi liitteeseen 1.

Osatavoite 1. Kalastukselle keskeisten lajien kuten siika, ahven, lohi ja muikku kannat pysyvät elinvoimaisina. Hauki- ja ahvenkannat perustuvat turvattuun luonnonvaraiseen lisääntymiseen. Siikakannoista vaellussiian saaliit perustuvat luonnonvaraiseen lisääntymiseen ja istutuksiin, joita jatketaan. Karisiika lisääntyy luonnonvaraisesti. Tavoitteena on, että kaupallisen kalastuksen saalis/kaupallinen kalastaja (I-ryhmä) pysyy vähintään ennallaan tai lisääntyy.

Osatavoite 2. Alueen keskeisistä kalakannoista saadaan suunnittelukauden aikana uutta käyttökelpoista tietoa, jota voidaan hyödyntää seuraavaa suunnittelukautta koskevien kalastuksen ohjaukseen ja kalakantojen hyödyntämiseen liittyvien tavoitteiden asettamisessa. Tiedon tarpeet liittyvät erilaisten ohjaus- ja hoitotoimien toimivuuden ja riittävyyden arviointiin. Toteutumista arvioidaan asiantuntija-arvioina.

Osatavoite 3. Kaupallisen kalastuksen houkuttelevuus ja toimintaedellytykset paranevat. Toteutumista mitataan kalastajamäärien ja saaliiden perusteella. Tavoitteena on, että alueen päätoimisten (I-ryhmän) kaupallisten kalastajien määrä nousee. Myös aktiivisten II-ryhmän kalastajien määrän osalta tavoitteena on säilyttää suunnittelukauden alun taso. Tavoitteena on vajaan hyödynnettyjen lajien, kuten särkikalojen ja kuoreen kalastuksen vakiinnuttaminen osaksi alueen kaupallista kalastusta.

Osatavoite 4. Alue säilyy ja kehittyy kiinnostavana vapaa-ajankalastuksen kohteena. Vapaa-ajankalastus ja opastointi tuottavat lupatuloja vesialueiden omistajille ja kalavesien hoitoon. Pyrkimyksenä on pitää alueen vapaa-ajankalastuksen määrä vähintään suunnittelukautta edeltävällä tasolla. Toteutumisen mittaamista tarkennetaan myöhemmin, kun alueen vapaa-ajankalastuksen saaliista saadaan parempaa tietoa.

Osatavoite 5. Merialueella on järjestäytyneet osakaskunnat, kalastajainseurat ja muut vesialueiden omistajat. Näiden välinen yhteistyö on edellytys sille, että alueelle saadaan myöhemmin muodostumaan yhtenäislupa-alueita, jotka parantavat kaupallisten kalastajien mahdollisuuksia laajentaa toiminta-alueitaan, lisäävät alueen houkuttelevuutta vapaa-ajankalastuskohteena ja tuovat lisää lupatuloja vesialueiden omistajille. Toteutumista mitataan ensivaiheessa järjestäytyneiden osakaskuntien pinta-alan kehityksellä, suunnittelukauden jälkimmäisellä osalla yhtenäislupa-alueiden pinta-alan kehityksenä ja myydyjen lupien tuottona. Tavoitteina on ko. pinta-alojen kasvava suuntaus.

Osatavoite 6. Kalatalousalue tuntee alueen kalastajarakenteen ja heidän saaliinsa kohtuullisella tarkkuudella. Tämä on tietoon perustuvan kalastuksen ohjauksen ja sääntelyn ydin. Parannettavaa on erityisesti vapaa-ajankalastukseen liittyvien tietojen kohdalla. Tämä osatavoite on pitkän tähtäimen tavoite, jonka toteutumista voi edistää mm. sähköisten saalistietojen keruujärjestelmien kehittyminen. Toteutumista arvioidaan asiantuntija-arvioina.

Osatavoite 7. Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat haitat kaupalliselle kalastukselle ja vapaa-ajankalastukselle vähenevät nykyisestä tasosta. Keskeisinä asioina ovat pyydysten rikkoontuminen ja saaliskalojen vahingoittuminen. Tärkeä myös osatavoitteen 3 toteutumiselle. Mitataan haastatteleamalla alueen I-ryhmän kaupallisia kalastajia.

2.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen rannikkoalueella

Kalavarojen käytön alueellinen suunnittelu on keino edistää kalavarojen kestäväää käyttöä ja kehittää kalastusta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Kyse on siitä, että kalatalousalue varaa tai osoittaa tiettyjä alueita jonkin kalastajaryhmän tai kalastusmuodon käyttöön.

Alueellinen suunnittelu on välttämätöntä, kun laaditaan ehdotusta kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi, sillä suunnitelmaehdotuksessa on määriteltävä kalataloudellisesti merkittävät alueet sekä kaupalliseen kalastukseen ja kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet (kalastuslaki 36 §). Kulakin kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvalla alueella on lisäksi määriteltävä kaupalliseen kalastukseen soveltuvat pyydykset.

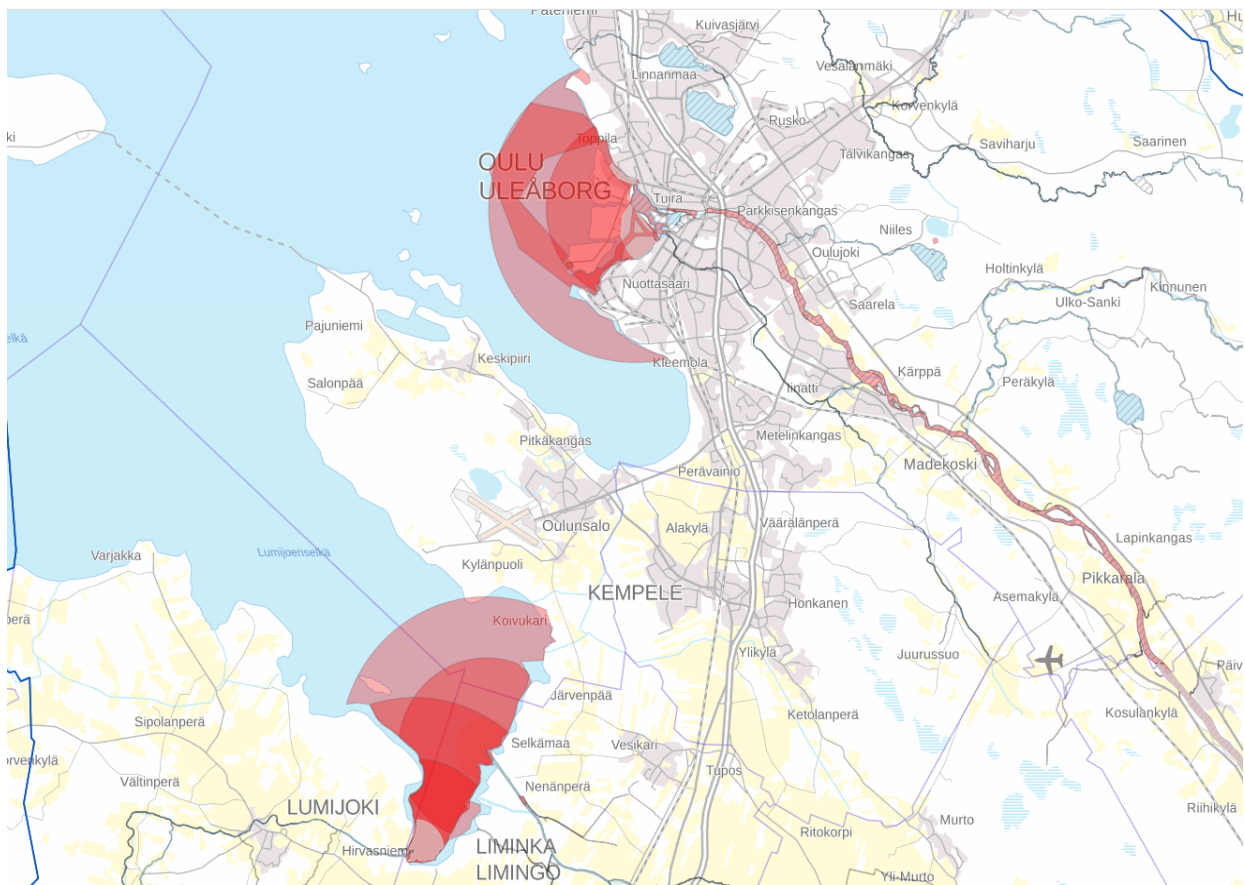
Alueellista suunnittelua tarvitaan myös, kun valmistellaan lain vaatima ehdotus vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupajärjestelmän kehittämisestä. Tätä valmistelua, kuten muutakin alueellista suunnittelua, tukee vesialueiden hallinnan ja yhteistyön kehittäminen kalatalousalueella. Kalastuksen kehittämiseksi saatetaan tarvita muitakin kuin lakisääteisiä aluemäärityksiä. Kalastuksen lisäksi suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon vesistön muut käyttömuodot ja käyttäjät, kuten veneilijät ja melojat – he saattavat kaivata alueita ja reittejä, joilla ei kalasteta lainkaan.

Ensimmäiseksi kirjataan tiedot kalatalousalueen vesistön eri osien nykyisestä kalastuksesta, pyyntimuodoista, kalastettavista lajeista sekä pyydysten ja saaliiden määrästä. Tämän jälkeen määritellään eri tarkoituksiin soveltuvat alueet. Tietoja voidaan myöhemmin täydentää karttatyöskentelyllä, johon osallistuvat ainakin vesialueiden omistajat ja muut kalatalousalueen toimijat.

Edellä kuvattujen aluemäärittelyjen ja -varausten onnistuminen edellyttää suunnittelualueen omistussiköiden, osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien hyvää yhteistyötä. Aluesuunnittelun yhteydessä kalatalousalueilla onkin hyvät edellytykset ja myös velvollisuus kehittää alueen omistussiköiden yhteistoimintaa.

2.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

Alueelle laskee kolme vaelluskalajokea: Oulujoki, Temmesjoki ja Lumijoki. Jokien suualueella on kalastuslain edellyttämät rajoitusalueet verkko-, isorysä-, trooli- ja nuottakalastukselle (Kuva 4.) Vaelluskaloista kalatalousalueella esiintyy lohi, taimen, nahkiainen sekä harjuksen ja siian vaeltavat kannat.

Kuva 4. Kalastusrajoitukset rannikolla Oulujoki, Temmesjoki ja Lumijoki (Kuva: Paikkatietoikkuna.fi).

Kalataloudellisesti merkittäviä alueita rannikolla ovat Hailuodon flada-kluuvisarjat, Pöllän- ja Potinlahti, sekä Ojakylänlahti, Kempeleen- ja Liminganlahti sekä merialueen matalikot. Nämä alueet ovat tärkeitä kevätkutujen lajien lisääntymispaikkoja. Todennäköisiä karisiian kutukarikoita on runsaasti Haukiputaan-Oulunsalon ja Hailuodon vesialueilla. Hailuodon Ojakylänlahdessa on myös muikun (maivan) kutu-alueita.

Vesialueen omistajien vastausten perusteella kalataloudellisesti merkittäviä alueita rannikolla ovat Polkakari (lähellä lauttaväylää), Akionlahti, Nikinkari, Varjakansaaren ympärys ja pohjoispuoli, Kyrönkari, Riutunkainalo, Nenännokka, Verkkoniemi, Koppa, Peuhu, Temmesjoki, Liminganlahti, Ängeslevänjoki, Liminganjoki ja Tyrnävänjoki.

Alueen kaupallisilta kalastajilta saatujen vastausten perusteella kalataloudellisesti merkittäviä alueita ovat koko kalatalousalueen meriosa, Karvonlahti ja Karinpäänlahti (ahvenen ja hauen kutualueita). Hailuodossa koko saaren ympäristö ulottuen pohjoisessa Suurhiekalle ja lännessä Merikallioihin. Luovonselkä ja Hailuodon eteläpuoli ovat kesällä merkittäviä ahvenen kalastusalueita.

2.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset

Kalatalousalueen rannikko on kaupalliseen kalastukseen soveltuvaa aluetta pois lukien luonnonsuojelualueet, väylät ja satamat. Tosin Metsähallituksen hallinnassa oleville luonnonsuojelualueille mm. Kraaselin, Pensaskarin ja Hietakarin vesialueille on rysä- ja verkkolupia kaupallisille kalastajille. Lisäksi on huomioitava vaelluskalajokien suualueiden kalastusrajoitukset.

Kaupallisilta kalastajilta saatujen vastausten perusteella rannikolla kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvia alueita ovat koko Lumijoen osakaskunnan vesialue (verkko, rysä), Hailuodon jakokunnan osakaskunnan vesialueet kauttaaltaan ympäri saaren (verkko, rysä ja nuotta), Marjaniemi, Hietaniemi, Huikku ja Tömpä. Hailuodon länsi-/pohjoispuoli (rysä).

Vesialueiden omistajien vastausten perusteella kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvia alueita rannikolla ovat Polkakari (lähellä lauttaväylää), Akionlahti, Nikinkari (rysät ja verkot), Varjakansaaren ympärys ja pohjoispuoli, Kyrönkari, Muikunmatalikko (rysä, paunetti sekä verkot) ja Liminganlahden avovesialue.

Kalastusoikeuksien hintaa ei määritetty. Asia on lähtökohtaisesti vesiä vuokraavan kaupallisen kalastajan ja vesialueen omistajan välinen kysymys. Kalastusoikeuden hinta riippuu mm. paikasta, pyydystyypistä ja käyttöön tulevan alueen suuruudesta. Kalastusoikeuksien hinta määritetään yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa, mikäli kalastuslain 13 §:n käyttöä joskus joudutaan harkitsemaan. Tällöin kalatalousalue selvittää hintatason niiltä osakaskunnilta, jotka ovat aiemmin vuokranneet vesiä kaupallisille kalastajille. Ennen hinnan vahvistamista kalatalousalue kysyy näkemyksiä oikeasta hintatasosta myös kaupallisen kalastuksen etujärjestöltä, Suomen ammattikalastajaliitolta. Mikäli käypää hintaa ei saada yhteistyöllä selvitettyksi, ELY-keskus voi muodostaa käyvän hinnan perustuen viranomaisten ja osakaskuntien alueella myymiin kalastuslupien hintoihin. Viranomaisten myymät kalastusluvut voivat hinnoittelultaan olla alle alueellisen käyvän hinnan, jolloin tarvittava korotus on muodostettava lupahintaan.

2.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

Periaatteessa koko rannikkoalue soveltuu kalastusmatkailuun hyvin. Alueella on majoitusmahdollisuuksia ja rantautumispaikkoja. Kalastusmatkailu rannikolla nostaisi yleiskalastuksen hyödyntämisen korvauksia vesialueiden omistajille, sillä korvaukset perustuvat vesialueisiin kohdistuvaan viehekalastusrajoitukseen.

Vapaa-ajankalastajilta saatujen vastausten perusteella rannikolla kalastusmatkailuun soveltuvia alueita ovat mm. Lumijoen selkä, Oulunsalo, Oritkari, Kuivasmeri, Kellonmeri ja Hartaanselkä. Vesialueiden omistajien mukaan kalastusmatkailuun hyvin soveltuvia alueita rannikolla ovat valtion vesialueet, koko Oulunsalon vesialue, Liminganlahden avovesialue ja Temmesjoki.

2.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

Yhtenäislupa-alueiden tulisi olla saalismahdollisuuksien ja muiden tekijöiden osalta riittävän vetovoimaisia, jotta niiden perustaminen olisi järkevää. Vetovoimaa lisäisi alueen suuri koko ja mahdollisuudet saada saalista sekä muut ominaisuudet, kuten yleisessä käytössä olevat rantautumismahdollisuudet. Alueiden tulisi olla sellaisia, että ne aiheuttaisivat mahdollisimman vähän konflikteja vesialueen muulle käytölle. Toteutuksen kannalta helpoin tapa edetä olisi laajentaa nykyisiä lupamyyntialueita pyrkimällä

ottamaan ympärillä olevia vesialueita mukaan. Tällöin olisi jo olemassa myös valmiit lupamyyntijärjestelmät.

Olemassa olevien palvelurakenteiden kehittäminen ja ylläpito, sekä lapsille ja nuorille edulliset tai maksuttomat kalastusluvut. Vesialueen omistajille lähetetyn kyselyn tulos oli, että rannikon osalta yhtenäislupa-alueita voidaan kehittää. Toimenpiteet kalakantojen hoidon ja vesiensuojelun hyväksi toisivat lisää kalastusmatkailullista liiketoimintaa alueelle. Kalastusta kestävät kalakannat toisivat alueelle mahdollisesti myös ulkomaisia kalastusmatkailijoita. Rannikolle lisää opasteita ja kalastussääntöjä. Opastoiminnan mahdollistaminen ja suosittaminen sekä helposti saatavat kalastusluvut (nettilupa).

2.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen rannikkoalueella

Yhteistoiminnan kehittäminen on eräs perusedellytys alueen kalavesien tehokkaammalle käytölle ja hoidolle. Omistajien ja osakkaiden yhteistoiminnan lisääntymisen kautta saadaan erilaiset kalastuksen hoitotoimet ja valvonta useamman henkilön vastuulle. Laajat omistus- tai yhteistyöyksiköt antavat omistajien ja osakkaiden käyttöön myös laajemmat alueet. Järjestäytyminen ja yhteistyön lisääminen kasvattaa omistajien kiinnostusta ja aktiivisuutta kalavesien hoitoon. Aktiivisten toimihenkilöiden ikääntyminen ja uusien toimijoiden vähäinen määrä voivat luoda toiminnalle haasteita. Yhteistyön kehittämisen avulla luodaan paremmat edellytykset vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueiden muodostamiselle ja mahdollisuuksia myös kaupallisen kalastuksen yhtenäislupa-alueille.

Yksityisten vesialueiden ja järjestäytymättömien osakaskuntien kohdalla yhteistoiminnan lisäämisen ensimmäinen edellytys on osakaskuntien ja yksityisten omistajien yhteystietojen saaminen kalatalousalueen tietoon. Tähän velvoittaa osakaskuntia ja omistajia kalastuslain 84 §. Kalatalousalue voi tallentaa tiedot omaa käyttöä varten myös Kalpaan (Kalatalousalueiden sähköiset asiointipalvelut). Suurimmat puutteet tiedoissa liittyvät osakaskuntiin. Järjestäytymisestä tulee ilmoittaa tiedot Aluehallintovirastoon, Maanmittauslaitokseen sekä kalatalousalueelle. Tulevalla suunnittelukaudella kalatalousalue päivittää omaan rekisteriinsä osakaskuntia koskevat tiedot. Järjestäytyneille osakaskunnille lähetetään sähköpostilla tai postilla pyynnöt vahvistaa ja päivittää tiedot.

Järjestäytymättömiä osakaskuntia kannustetaan järjestäytymään. Järjestäytyminen helpottaa huomattavasti osakaskuntien yhteistoimintaa. Alueen jo järjestäytyneet osakaskunnat ovat melko suuria. Järjestäytymättömistä osakaskunnista iso osa on pinta-alaltaan hyvin pieniä. Selkeän ja pysyvän yhteistoiminnan varmistamiseksi etenkin pienempiä osakaskuntia tulisi kannustaa yhdistymään viereisten alueiden kanssa laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tämä vähentää hallintoa ja lisää yhdistyneiden alueiden vaikutusvaltaa kalatalousalueella. Pieni järjestäytymätön osakaskunta voi myös antaa alueensa toistaiseksi vuokralle vieressä olevalle aktiiviselle osakaskunnalle tai aktiiviselle kalastajainseuralle. Suostumus vuokraamiseen on saatava kaikilta osakkailta, mikä osaltaan hankaloittaa menettelyä.

2.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi

2.4.1. Ehdotukset kalastuksen sääätelytoimenpiteiksi

Kalastuksen sääätelytoimenpiteitä Oulun kaupungin omistamilla vesialueilla toteutetaan Oulun kaupungin omistamien vesialueiden kalataloudellisen käyttö- ja hoitosuunnitelman mukaisesti.

Ehdotetut kalastuksen sääätelytoimenpiteet kohdistuvat rannikko- ja vaelluskalalajeihin. Silakan ja lohen kalastusta säädellään kansainvälisillä kiintiöillä ja kansallisilla säädöksillä. Kalatalousalueiden mahdollisuus vaikuttaa näiden lajien kalastukseen on vähäinen. Oulujoen, Temmesjoen ja Lumijoen edustalla on kalastuslain edellyttämät vaelluskalajokien suualueiden verkko-, isorysä- ja troolikieltoalueet (Kuva 4.), joiden tavoitteena on jokien vaelluskalakantojen suojeleminen.

Meressä kilometriä lähempänä vaelluskalajojen suuta on kalastaminen verkolla kielletty 15. päivästä elokuuta 31. päivään lokakuuta (kalastuslaki 66 §).

3 km kalastuskieltoalue: 3 km lähempänä vaelluskalavesistön jokisuuta on isorysäpyynti kiellettyä ympäri vuoden. Vaelluskalavesistön edustan merialueella ei ilman aiemmin saavutettua oikeutta saa asettaa isorysää pyyntiin kolmea kilometriä lähemmäksi joen suuta (kalastuslaki 66 §).

5 km kalastuskieltoalue: 5 km lähempänä vaelluskalavesistön jokisuuta on kalastus troolilla ja nuotalla kiellettyä ympäri vuoden.

Merialueilla noudatetaan voimaantulevaa vapaa-ajankalastajien saalisrajoitusta, 1 rasvaeväleikattu lohi/kalastaja/pv, paitsi touko-elokuussa neljän merimailin sisäpuolella voi kalastaa myös rasvaevällisiä lohia. Edistetään eväleikattujen lohien valikoivaa hyödyntämistä.

Rajoitetaan tarvittaessa verkkojen ja katiskojen käyttöä ahvenen merkittävillä kutualueilla.

Rasvaeväleikatun meritaimenen viehekalastus merialueella sallitaan ainoastaan vieheellä, jossa on yksi enintään kolmihaarainen ja väkäsetön koukku tai kaksi yksihaaraista väkäsetöntä koukkuja (Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle).

Kaupallisilta kalastajilta saatujen vastausten perusteella kalatalousalueella olevia rajoituksia ovat: Akionlahden pohjapadolla on kalastuskielto 100 m lähempänä patoa (sen alapuolella), ja kalan kiivaimpana lisääntymisaikana keväällä on kehoitettu välttämään pyyntiä, jolla tuhotaan kalanpoikasia.

Vesialueen omistajilta saatujen vastausten perusteella kalastuksen säätelytoimenpiteitä rannikolla olisivat verkon solmuvälirajoitukset sekä vaellussiian vuosittainen saaliskiintiö.

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen hallitus on kokouksessaan 23.3.2021 päättänyt, että troolikalastus pitää kieltää yli 15-metrisiltä aluksilta Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen vesillä.

Siikasaalis koostuu monenkirjavasta joukosta eri kantoja ja ekotyyppejä (Leinonen ym. 2020). Saaliissa on pääosin istutuksista lähtöisin olevaa vaellussiikaa, luonnonpoikastuotantoon perustuvaa vaellussiikaa ja luonnossa lisääntyvää merikutuista siikaa. Saalisosuudet vaihtelevat alueittain ja ajankohdittain. Suurin osa kalastettavasta vaellussiasta on peräisin istutuksista, joita on jatkettava Oulujoen ja merialueen kalatalousalueella. Pohjanlahdella merikutuinen siika lisääntyy luontaisesti nykyään lähinnä Perämeren alueella.

Merialueen siiankalastuksessa ongelmana erityisesti Pohjanlahdella on useiden eri siikamuotojen ja -kantojen pyynti samoilla välineillä, verkoilla ja rysillä osittain samoilta paikoilta. Jos vaellussiian kalastus optimoidaan kalakannan kannalta kestävästi, jää merikutuinen siika osin kalastuksen ulkopuolelle ja toisaalta, jos merikutuisia siikoja kalastetaan tehokkaasti, jää myös vaellussiikoja saaliiksi huomattavissa määrin liian pienenä. Tilannetta monimutkaistaa se, että merikutuisen siian kasvussakin tiedetään olevan selviä kantakohtaisia eroja. Perämeren pohjukassa merikutuiset siiat jäävät tyypillisesti kooltaan alle 30 cm:n pituisiksi, mutta etelämpänä kasvavat suuremmiksi, esimerkiksi Perämeren eteläosassa lähelle 35 cm:n pituutta (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Kalastuksen säätelyä siian osalta on kuitenkin toteutettu pienemmin askelin. Verkkopyynnissä käytettävää silmäkokoa koko rannikolla säätävä asetus (451/2013) tuli voimaan vuonna 2013 ja pienimmäksi sallituksi solmuväliksi siian pyynnissä Merenkurkkua lukuun ottamatta asetettiin 43 mm. Merenkurkussa pyynti sallittiin 40 mm solmuvälin verkoilla paikallisten merikutuisten siikojen hyödyntämiseksi. Lisäksi joillain alueilla Perämerellä sallittiin merikutuisen karisiian pyynti 27–35 mm solmuvälisillä pohjaverkoilla (Valtioneuvoston asetus kalastuksesta 1360/2015). Silmäkokosäätelyn tavoitteena on vähentää nuorten vaellussiikojen osuutta saaliissa sekä lisätä kudulle asti selviytyvien siikojen määrää. Siian pyynti mereen laskevissa joissa ja puroissa kiellettiin samalla asetuksella syyskuun alusta marraskuun loppuun saakka, lukuun ottamatta muutamia jokia, missä on rajoitettu mahdollisuus kalastaa siikaa lipolla. Siialla ei nykyisin ole alamittaa (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Vaikuttaakin siltä, että Pohjanlahdella siian verkkokalastuksen vähenemisen ja hylkeiden aiheuttaman siian luonnollisen kuolevuuden kasvun vuoksi siikakantoihin voidaan nykyisellään vaikuttaa varsin rajallisesti kalastuksen säätelyllä ja pientenkin muutosten toteutuminen voi kestää vuosikausia. Nykytilanteessa, jossa luonnollinen kuolevuus ja kalastuskuolevuus ovat samalla tasolla, vaellussiikasaaliin arvoa ei voida todennäköisesti kasvattaa kasvupotentiaalin hyödyntämisellä silmäkokoa kasvattamalla (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Perämerellä ahvensaaliit ovat kaksinkertaistuneet kolmenkymmenen vuoden aikajaksolla ja vuonna 2019 Oulun edustalta pyydettiin 29 tonnia ahventa. Yksittäisiin kohteisiin on mahdollista asettaa lisäahtymisaikaisia kalastusrajoituksia kalojen lisääntymisen suojaamiseksi ELY-keskuksen kautta. Hakemusten yhteydessä olisi kuitenkin oltava hyvät perustelut sekä luotettava näyttöä kohteen merkityksestä ahvenen lisääntymisalueena. Toiminnalla ei saa myöskään pyrkiä tarpeettomasti rajoittamaan kalastusta. Lisäahtymisen aikainen rajoitus tulisi ajoittaa esimerkiksi maaliskuun lopulta toukokuun puoliväliin asti fladoissa ja kluuveissa. Avoimemmilla alueilla ajoituksen tulisi olla hieman myöhäisempi (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Haukikantojen paikallisuuden ansiosta hauenkalastuksen säätelyä on mahdollista toteuttaa kalatalousaluetasolla. Kalatalousalueelta voidaan periaatteessa tunnistaa alueita, joissa hauen kaupallinen kalastus on merkittävää ja maksimaalinen biomassatuotto halutaan asettaa etusijalle ja toisaalta alueita, joissa kalastuksen ekologinen kestävyys ja suurten haukien esiintymisen turvaaminen on tärkeää, joko kannan kokorakenteen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi tai elämyslähtöisen kalastuksen mahdollistamiseksi. Jälkimmäiset tavoitteet edellyttäisivät jonkinasteista paikallista kalastuksen rajoittamista esimerkiksi päiväkohtaisilla kiintiöillä ja ylämitan tai välimittasäätelyn asettamista. Nykyinen kalastuslaki mahdollistaisi tämänkaltaisen paikallisen säätelyn ja ratkaisut edellyttäisivät ELY-keskuksen hyväksyntää (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Mateen kalastusta ei säädellä. Mateeseen kohdistuva kaupallinen kalastus on todennäköisesti edelleen vähentymässä. Mateen pilkintä madeharalla kiellettiin vuoden 2016 alusta lähtien ja tämä jonkin verran vähentäneekin mateen vapaa-ajankalastusta. Päällimmäisenä perusteena oli haran mateille aiheuttamat vauriot koukkujen kiinnittyessä ulkopuolelta. Tiedot madekantojen tilasta ja niihin vaikuttavista tekijöistä ja kutuajan tuntumaan ajoittuvan kalastuksen merkityksestä ovat olemattomia, joten erityisiä todennettuja perusteita kalastuksen säätelylle ei tällä hetkellä ole. Syitä mateen vähenemiseen rannikkovesissä olisi kuitenkin syytä selvittää (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Nykyisin noin neljännes (noin 225 000 nahkiaista/vuosi) Suomen nahkiaissaalista käytetään luvanhaltijoiden vesioikeudellisenä velvoitteena tehtäviin ylisiirtoihin. Näiden ylisiirtojen tuloksellisuudesta on niukasti tietoa ja ainakin osa tehdään alueille, joissa nahkiaisien lisääntymis- ja toukkatuotantoedellytykset ovat hyvin heikot ja/tai vaellus mereen on luontaista hitaampaa. Jatkossa tulisi velvoitteena olevat ylisiirrot pyrkiä suuntaamaan alueille, joista niistä saataisiin paras mahdollinen hyöty. Ilman velvoiteistuksien kehittämistoimenpiteitä pahimpana skenaariona on se, että voimalaitosjokiin ei vaella enää tarpeeksi nahkiaisia ylisiirtojen toteuttamiseen ja siirrettäviä nahkiaisia aletaan hankkia läheisistä luonnonalaisista joista. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että nahkiaisia estettäisiin vaeltamasta hyvälle lisääntymisalueille ja ne siirrettäisiin alueille, joissa niiden edellytykset tuottaa mereen laskeutuvia nahkiaisia voivat olla heikot (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Lahnan ja särjen kalastusta ei nykyisin säädellä. Mikäli näihin lajeihin kohdistuva pyynti tehostuu tulevaisuudessa, olisi syytä aloittaa kantojen tilan järjestelmällinen seuranta vähintäänkin ottamalla näytteitä kaupallisesta saaliista. Seurannan tulosten perusteella olisi mahdollista myöhemmin arvioida säätelytarpeita. Samalla voisi pohtia keinoja, joilla särjen ja lahnan pyyntikautta saataisiin kannattavasti jatkettua

lisääntymisajankohdan ulkopuolelle (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien sää-
telyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Rannikkolajien nykyiset kannat kestävät kalastusta ja näiden osalta ei ole syytä ryhtyä säättämään kalas-
tusta. Vapaa-ajankalastusta tulisi välttää meriharjuksen kutualueilla, sekä verkkokalastuksessa huomi-
oida meritaimenen vaellusalueet.

Yhteenveto lajikohtaisesta nykysäätelystä, uusista lisäsäätelysuosituksista ja muista suosituksista on liit-
teessä 4.

Tärkeää on kalastuksenvalvonta riittävässä laajuudessa, niin kansainvälisesti kuin kansallisesti.

2.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

Rannikkoalueella kalataloudellisia kunnostustoimia voidaan toteuttaa ennallistamalla auki ruopattuja fla-
doja ja kluuveja. Maankohoamisen seurauksena syntyneet fladat ja kluuvijärvet ovat tärkeitä lisäänty-
misalueita kevätkutuisille kaloille.

Alueen rannikolta tulee kartoittaa kunnostamiseen soveltuvia kohteita kevätkutuisten kalojen lisäänty-
mispaikkojen lisäämiseksi.

Meriharjuksen lisääntymisalueiden mahdolliset kunnostustarpeet.

Mereen laskevissa puroissa tierummut saattavat aiheuttaa nousuesteen kutemaan pyrkiville kaloille. Tie-
rumpujen uusimisten yhteydessä rumpujen asennuksessa ja mitoituksessa on otettava huomioon virta-
vesikalojen tarpeet.

Valuma-aluekunnostuksia, joiden tavoitteena on mm. vähentää rannikolle kulkeutuvan kiintoaineen ja
ravinteiden määrää.

2.4.3. Suunnitelma istutuksista

Lähtökohtaisesti istutuskantataulukko (Liite 3.) ohjaa myös kalatalousvelvoitteita sekä vuokravesistöjä.
Kalatalousalue voi esittää tästä poikkeavaa käytäntöä (esim. käyttö- ja hoitosuunnitelmassa), jolloin asi-
asta voidaan neuvotella kalatalousviranomaisen kanssa. Velvoitesuunnitelmia hyväksyttäessä voidaan
hyväksyä myös muita lajeja velvoitteiden vaihtolajeiksi. Taulukon tavoitteiden toteutumisessa voidaan
soveltaa siirtymäaikaa, minkä pituus olisi hyvä sisällyttää käyttö- ja hoitosuunnitelmaan (LAPELY, Ohjeis-
tus istutettaviksi lajeiksi hyväksyttävistä kalakannoista Pohjois-Suomen vesistöissä). Rannikkoalueella ei
ole tarvetta kirjolohen/pyyntikokoisen taimenen istutuksille.

Oulujoen vesistöalueella kalatalousviranomaisen suositusten mukaan istutuksissa pyritään käyttämään
lohella Oulujoen tai lijoen kantaa, meritaimenella Oulujoen tai lijoen kantaa, harjuksella lijoen kantaa/
merialueella meriharjuskantaa, sekä siialla Perämeren vaellussiikaa. Madeistutuksissa on käytetty Perä-
meren kantaa.

Temmesjoen vesistöalueella kalatalousviranomaisen suositusten mukaan lohta ei istuteta, meritaimen-
istutuksiin käytetään Oulujoen tai lijoen kantaa, harjusistutuksiin paikallista kantaa tai lijoen kantaa, me-
rialueella käytetään meriharjuskantaa ja vaellussiikaistutuksiin käytetään Perämeren vaellussiikaa. Kala-
talousviranomaisen suositusten mukaisesti kuhaistutuksia pyritään välttämään sekä Oulujoen että Tem-
mesjoen vesistöalueilla (Oulujoki ja merialue).

Oulun kaupungin toimesta on istutettu kuhaa jo 1990-luvun alkuvuosista saakka. Kuhaistutusten osalta
Oulun kaupungin omistamilla vesialueilla toimitaan Oulun kaupungin omistamien vesialueiden kalatalou-
dellisen käyttö- ja hoitosuunnitelman mukaisesti. Vapaa-ajankalastajien taholta kuha on yksi toivotuim-
mista istutuslajeista.

Rannikkolajien osalta tavoitteena on turvata luonnollinen lisääntyminen kartoittamalla kunnostettavia
kutualueita ja vähentämällä sekä mereen laskevien purojen ja jokien nousuesteitä että jokien rannikolle

kuljettaman kiintoaineiden ja ravinteiden määrää. Merialueelle istutetaan vaellussiikaa ja näitä istutuksia on jatkettava.

Merikosken veloitteena merialueelle istutetaan vuosittain merilohta, meritaimenta ja vaellussiikaa. Lisäksi kalatalousalueen merialueelle on useita teollisuuden veloituksia, joilla istutetaan mm. vaellussiikaa.

Kalatalousveloitteiden lisäksi alueen osakaskunnat, kalastajainseurat ja muut vesialueiden omistajat istuttavat vesistöihinsä kalanpoikasia.

2.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

Hylkeet aiheuttavat alueella huomattavia ongelmia kaupalliselle kalastukselle ja myös vapaa-ajankalastukselle. Suunnittelukauden aikana kehitetään keinoja, joiden avulla laajennetaan ongelmayksilöiden poistamista. Hyvän lopputuloksen aikaansaamiseksi toiminta keskitetään alueille, joilla hylkeet haittaavat nykyistä kaupallista kalastusta tai joilla olisi potentiaalia harjoittaa kaupallista kalastusta. Seurataan myös hyljekarkottimissa tapahtuvaa kehitystä.

Merimetso on luonnonsuojelulaissa rauhoitettu ja siihen kohdistuvat toimenpiteet edellyttävät poikkeuslupaa ELY-keskukselta. Perämeren alueella pesii 5 % Suomen merimetsokannasta. Pesämäärä on vielä vähäinen, mutta kannan kehitystä pitää seurata.

Koululaisille, nuorille ja erityisryhmille järjestetään kalastustapahtumia yhdessä eri järjestöjen kanssa.

Kaupallisilta kalastajilta saatujen vastausten perusteella kalastuksen kehittämistoimia ovat mm. järjestää työpajojen muodossa kaupallisesta kalastuksesta kiinnostuneille ohjausta ja tehdä sen aloittaminen riittävän helpoksi. Jaetaan tietoa kaupallisesta kalastuksesta, joka käsittää pyynnin, kalanjalostamisen ja myynnin. Avustaa kalastusvälineiden hankkimisessa ja tukemisessa. Rysäpyynnin lisääminen; ahven, särkikalat, silakka, muikku ja siika. Troolaukset/nuottaus: silakka, muikku ja kuore.

2.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä

Kalastusta ja kalakantoja koskevien seurantatietojen perusteella arvioidaan kalastukselle ja kalakantojen tilalle asetettujen osatavoitteiden toteutumista. Tietoja voidaan tarvita myös muussa alueen kalatalouden liittyvässä suunnittelussa. Seurantatietojen saatavuudessa on puutteita.

ELY-keskukset keräävät kaupallisilta kalastajilta tiedot saaliista ja pyyntiponnistuksesta aluksen koosta riippuen joko kuukausittain tai päivittäin summattuina. Kaupallisen kalastuksen seurannassa käytetään Itämeren alueella tilasto- ja pyyntiruutuja. Tilastoruudut 6, 7, 11 ja 12 (Kuva 5.) kattavat Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen rannikon. Kaupallisten kalastajien lajikohtaiset saaliit ja pyydysryhmäkohtaiset pyyntiponnistustiedot lasketaan vuositasolla. Lisäksi seurataan saaliita ilmoittaneiden kalastajien lukumäärää, tarpeen mukaan jaoteltuna I- ja II-ryhmän kalastajiin. Laskenta tehdään vuosina, jolloin kaupallisen kalastuksen tilanteen kehittymistä arvioidaan (ks. luku 11).

Vapaa-ajankalastuksen saaliista ja kalastajamääristä Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen merialueelta ei ole saatavilla luotettavaa seurantatietoa. Saalistietoa tarvittaisiin esimerkiksi istutusten kannattavuuden sekä kalastuksen säätelytoimien tuloksellisuuden arviointiin. Vapaa-ajankalastusta koskevan tiedon kerääminen on selkeä kehityskohde koko rannikkoalueella. Luonnonvarakeskuksen tutkimus 75/2019 ”Viehekalastus kalatalousalueilla” on suuntaa antava, mutta esimerkiksi saalistietojen vapaaehtoinen tallennus voisi lisätä käyttökelpoisen tiedon määrää. Vapaa-ajankalastukseen kehitetään vastaavaa mobiilisovellusta kuin riistapuolella jo on käytössä (Oma riista vs. Oma kala). Vapakalastuksen kohdalla myös valvonnan yhteyteen voisi olla mahdollista liittää jonkinlaista saalistietojen keruuta. Kalatalousalue seuraa näihin asioihin liittyvää kehitystä.

Tietoa alueen kalakantojen tilasta saadaan kaupallisen kalastuksen saalistiedoista. Tärkeimpien pyynnin kohteena olevien rannikkolajien kuten siian, muikun ja silakan saalismäärät antavat karkean käsityksen kantojen pidempiaikaisista voimakkaista muutoksista. Tämä edellyttää sitä, että kalastajamäärät eivät

enää tuntuvasti laske. Rannikkolajien kalastuksen ohjaamiseen ei käytännössä voida käyttää saaliiden tai pyyntiponnistuksen kiintiöintiä jo pelkästään sen takia, että rannikkolajit ovat merkittävästi myös vapaa-ajankalastuksen saalislajeja. Siksi niiden kohdalla ei ole myöskään tarvetta vuosittain päivitettävälle kanta-arvioille. Rannikkolajien kalastuksen ohjaus perustuu jatkossakin tekniseen säätelyyn, jossa säädellään mm. alamittoja, pyydysten solmuväliä tai asetetaan esimerkiksi lisääntymisaikaisia pyyntirajoituksia. Rannikkolajien seurannan päämääränä tulisikin olla se, että tuotetaan tietoa, jolla pystytään alueellisesti arvioimaan teknisen säätelyn tuloksellisuutta. Rannikolla seuranta ja sen tarvetta tulee suunnittelukaudella pyrkiä suunnittelemaan yhdessä muiden kalatalousalueiden kanssa. Jos alueelle tehdään lisääntymisaluekunnostuksia, niin niiden tuloksellisuutta seurataan tarkoitukseen soveltuvin menetelmin.

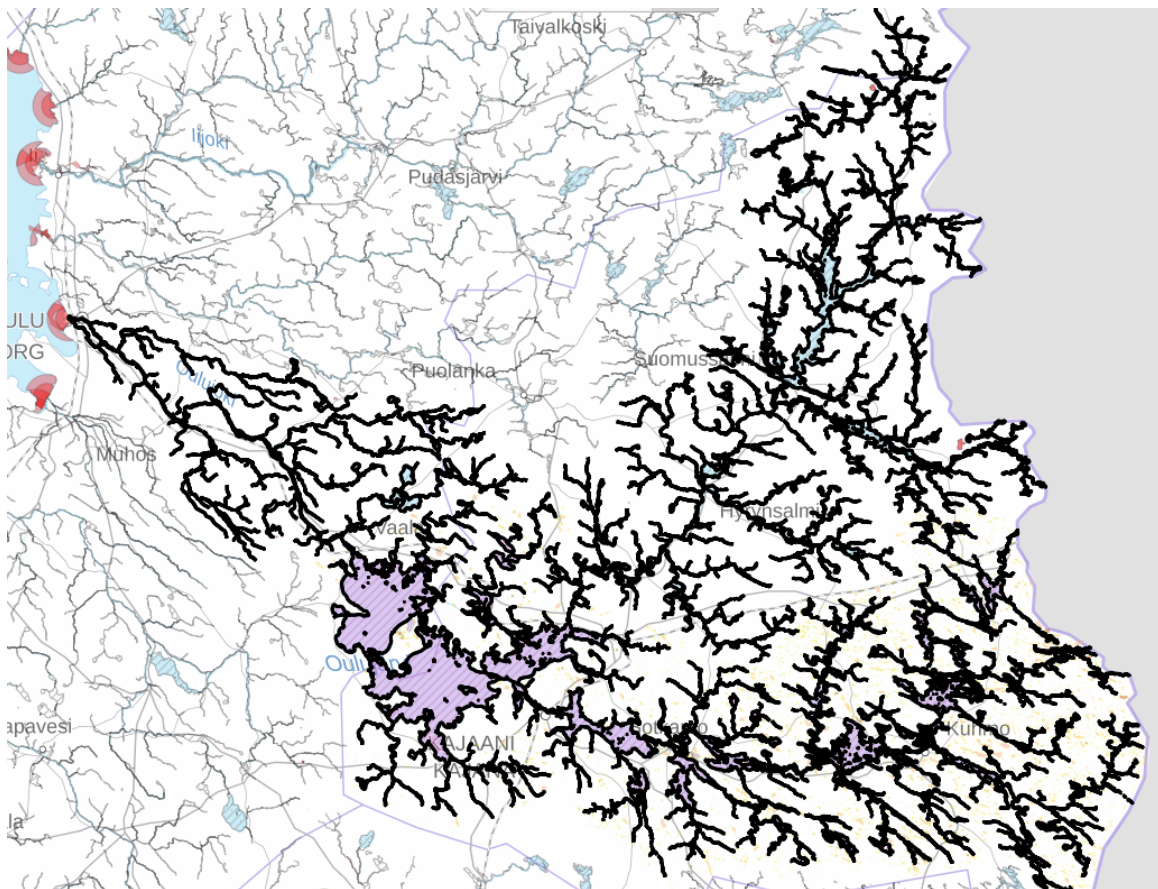

Kuva 5. Tilastoruudut 6, 7, 11 ja 12 (Kuva: Luke.fi).

3. Suunnitelma joki- ja järviolueelle

3.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen ja kalastuksen nykytilasta

3.1.1. Vesialue ja sen tila

Kuva 6. Oulujoen vesistöalue (Kuva: Paikkatietoikkuna.fi).

Oulujoen vesistöalueen kokonaispinta-ala on 22 840 km² ja järvisyys 11,5 %. Oulujoki on pintavesityyppiltään erittäin suuri kangasmaiden joki. Vesistöalueella on 18 vesivoimalaitosta, joista 7 sijaitsee Oulujoen pääuomassa. Oulujärvestä alkavan ja Perämereen laskevan Oulujoen pituus on 107 km. Oulujokeen laskee neljä sivujokea; Kutujoki, Utosjoki, Muhosjoki ja Sanginjoki. Oulujoki on voimakkaasti säännöstelty, ja joen virtaamat määräytyvät pitkälti Oulujärven säännöstelyn ja voimalaitosten juoksutusten perusteella.

Oulujoen pääuomalla kalastusmuotoina ovat pääasiassa vetouistelu, patoaltailla lisäksi verkkokalastus ja katiskapyynti. Pyydettäviä kalalajeja ovat lohi, taimen, siika, ahven, hauki, harjus, kuha, lahna, made, muikku, särki ja säyne. Meritaimen-, lohi- ja vaellussiikakantoja hoidetaan istutuksin. Vapaa-ajankalastuksen tarpeisiin vesistöön istutetaan kirjolohta, kuhaa ja harjusta.

Oulujoki kuuluu voimakkaasti muutettuihin jokiin. Säännöstelyn ja rakentamisen vaikutukset ovat kohdistuneet vesieliöstöihin ja veden laatuun. Ympäristön haittavaikutuksista merkittävimpiä ovat koskiympäristöjen häviämiset jokien perkausten ja patoaltaiden seurauksena, kalojen ja muiden vesieliöiden vaellusyhteyden katkeaminen sekä järvien säännöstelyn ja voimalaitosten käytön aiheuttamat vedenkorkeuden ja virtaamavaihteluiden haitat. Oulujokea kuormittavat taajamien ja teollisuuden jätevedet, turvetuotanto, maa- ja metsätalous, kalankasvatus sekä haja- ja loma-asutus. Oulujoen yläosalla on kolme kalankasvatustilaa. Oulujoen ekologinen tila on hyvä.

Kutujoki on noin 17 km pitkä joki, joka saa alkunsa Otermanjärvestä ja laskee Oulujokeen. Joen valuma-alue on 504 km² ja järvisyys 2,89 %. Kutujoki kuuluu keskisuuriin turvemaiden jokiin. Kutujoen kalastossa on mm. taimenta, harjusta, haukea, ahventa ja särkeä. Kutujoen kalastusta hallinnoi Kutujoen

kalastusyhtymä ja siihen istutetaan säännöllisesti vuosittain kirjolohta ja järvitaimenta. Jokeen on istutettu myös merilohen, meritaimenen ja harjuksen poikasia. Kalastus on pääasiassa vapakalastusta. Kutujoki olisi potentiaalinen taimenjoki lähes luonnontilaisena vesistönä.

Kutujokea kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto ja asutus. Joen ekologinen tila on hyvä. Tervajoki ja Kutujoki on perattu uittoa varten 1950-luvun loppupuolella. Kutujokea ja Tervajokea on ennalistettu palauttamalla osa peratuista kivistä takaisin koskiin.

Otermanjärven pinta-ala on 21,12 km² ja rantaviivaa sillä on 52,5 km. Järven keskisyvyys on noin kaksi metriä. Järvi sijaitsee Oterman kylässä, Vaalan kunnassa. Järveen laskee Tervajoki Pienanjärvestä. Otermanjärven pohjoispuolella sijaitsee Paatinjärvi, johon istutetaan pyyntikokoista kirjolohta. Paatinjärveen istutetaan myös 1-kesäistä siikaa. Tervajokeen istutetaan 1-kesäistä harjusta. Paatinjärvestä laskevaan Paatinjokeen istutetaan 1-kesäistä järvitaimenta.

Otermanjärven ekologinen tila on hyvä. Järvien ympäristössä ja valuma-alueella on runsaasti soita. Suo-alueista lähes puolet ojitettiin 1950–1960 -luvuilla ja ojituksen seurauksena sedimenttejä ja humusta tuli runsaasti jokiin, järviin sekä lampiin. Otermasta noin kolmasosa on valtion vesialuetta, Paatinjärvessä valtion ja yksityistä vesialuetta on noin viidennes ja Pienanjärven Puolangan puoleinen osa on valtion vettä. Tervajoki on Vaalan puolella kulkiessaan osakaskunnan vesialuetta ja Kutujoessa suurin osa on Niskan osakaskuntaa, valtio on toiseksi suurin osakas ja Oterman osakaskunnan vesialue on noin 12 prosenttia.

Puokiojärvi sijaitsee Puokion kylässä Puolangan kunnassa. Järven pinta-ala on noin 360 ha ja rantaviivaa sillä on 12,3 km. Puokiojärven keskisyvyys on noin 3,5 m ja suurin syvyys 14 m. Järven valuma-alue on 17,9 km². Järveen istutetaan pyyntikokoista kirjolohta. Luontaisesti Puokiojärvessä lisääntyvät ahven, lahna, särki ja kiiski. Haukea, madetta, siikaa ja muikkua on saalistilastoissa, mutta näiden kannat eivät ole kovin runsaat. Järvessä on voimakas sisäinen kuormitus, minkä johdosta Puokiojärveä on hoitokalastettu viime vuosina rysillä ja katiskoilla. Kalastus on vapaa-ajankalastusta. Puokiojärven ekologinen tila on tyydyttävä.

Paatinjärvi sijaitsee Oterman kylässä Vaalan kunnan pohjoisosassa. Sen pinta-ala on 905 ha ja rantaviivaa on noin 16 km. Järveen laskee pieniä puroja, joista suurimmat Susipuro ja Tervapuro laskevat Susilammesta ja Tervalammesta. Järvi laskee vetensä Paatinjoki-nimistä pikkujokea pitkin etelässä sijaitsevaan Otermanjärveen. Paatinjärven ekologinen tila on erinomainen.

Utosjoki on noin 65 kilometriä pitkä joki, joka saa alkunsa Puolangan Puustisensuolta. Se laskee Oulujoen Utajärveen. Joen pääuoman valuma-alue on 590 km² ja järvisyys 2,0 %. Joessa esiintyy mm. harjusta, haukea, ahventa, madetta, lahnaa ja särkeä. Jokeen on istutettu pyyntikokoista kirjolohta, kesänvanhoja harjuksia ja eri-ikäisiä taimenia. Utosjoen alaosalle on istutettu lohen ja meritaimenen poikasia. Kalastus on pääasiassa vapakalastusta.

Utosjoen suulla on voimalaitos, jossa ei ole kalatietä. Jokea kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto sekä asutus. Utosjoen ekologinen tila on luokiteltu hyväksi.

Muhosjoki on noin 70 km pituinen. Se alkaa Vaalan kunnan Pelson soilta ja laskee kahta suuhaaraa pitkin Oulujoen Muhoslampeen. Muhosjoen valuma-alueen pinta-ala on 537 km² ja järvisyys on 0,35 %. Joki luokitellaan keskisuureksi turvemaiden joeksi. Muhosjoesta ja siihen laskevasta Poikajoesta osa kuuluu Natura 2000 -alueeseen. Muhosjoen kalataloudellisesti merkittäviä lajeja ovat harjus, hauki, ahven, made, lahna, särki ja nahkiainen. Joen luontainen taimenkanta on taantunut. Jokeen istutetaan pyyntikokoista kirjolohta sekä lohen ja taimenen poikasia. Lisäksi istutetaan kesänvanhoja harjuksia. Kalastus on vapaa-ajankalastusta vapavälinein ja verkolla.

Muhosjokea kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto ja asutus. Jokea on voimakkaasti muokattu perkauksin, kanavin ja pohjapadoin. Muhosjoen pohjapadot muodostavat keskeisen vaellusesteen vesistön vesieliöstölle. Muhosjoen ekologinen tila on hyvä.

Sanginjoki saa alkunsa Utajärven alueella sijaitsevasta Sanginjärvestä ja se laskee Oulujokeen Sanginsuussa. Joella on pituutta noin 70 km. Sanginjoen valuma-alueen pinta-ala on 399 km² ja järvisyys 2,71 %. Joki luokitellaan keskisuureksi turvemaiden joeksi. Suurimmat järvet ovat Sanginjärvi ja Iso-Vuotunki. Sanginjokeen laskee useita pieniä sivu-uomia, joista suurin on Koivujoki. Kalataloudellisesti merkittäviä lajeja ovat taimen, ahven, hauki, särki, lahna ja made. Istutuksin lisätään pyyntikokoista kirjolohta, lohta ja meritaimenta. Kalastus on lähinnä vapaa-ajankalastusta vapavälinein. Sanginjoessa on istutuksista peräisin oleva pieni rapukanta. Sanginjoen pääuoma on lähes luonnontilainen ja olisi potentiaalinen taimenvesistö. Se edellyttää veden ekologisen tilan huomattavaa paranemista taimenelle sopivaksi.

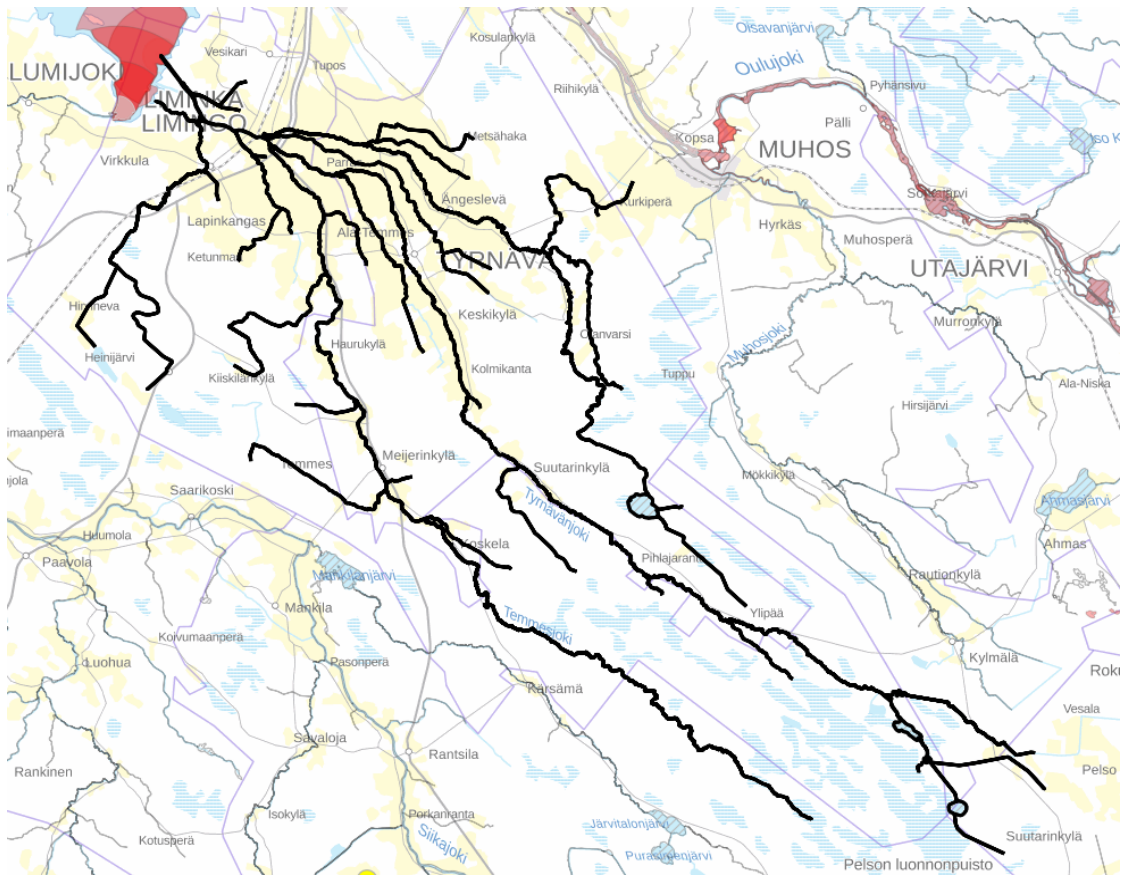
Sanginjokea kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto ja asutus. Joen ekologinen tila on tyydyttävä.

Sanginjärvi sijaitsee Sanginkylässä. Järvi on hyvin matala, sillä keskisyvyys on vain hieman yli metrin. Pinta-alaltaan järvi on 4,8 km². Järveen laskee koillisesta Itäoja. Järvessä on kolme saarta: Lamposaari, Sairastensaari ja Tiironsaari. Järvessä on haukea, ahventa, lahnaa ja särkiä. Järveen istutetaan pyyntikokoista kirjolohta. Kalastus on vapaa-ajankalastusta vapavälinein ja verkoin. Sanginjärven ekologinen tila on tyydyttävä.

Kalimenoja on lähes luonnontilainen, patoamaton, noin 35 km pitkä joki Oulun pohjoispuolella. Se saa alkunsa Kalimeenlammesta ja laskee mereen Haukiputaan Kellon Kiviniemessä. Joen valuma-alueen pinta-ala on 224 km² ja järvisyys 2,0 %. Valuma-alueella sijaitsee 27 järveä, joista suurimmat ovat Hämeenjärvi 104,8 ha ja Jäälinjärvi 93,1 ha. Joen suistosta osa kuuluu Perämeren saarten Natura-alueeseen. Kalimenojaa kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto, asutus ja maa-ainesten otto. Joessa esiintyy ahventa, haukea, särkikaloja ja nahkiaista. Kalimenojaan on istutettu taimenta, harjusta ja rapuja. Kalastus on vapaa-ajankalastusta.

Kalimenjoen alueella vedenlaatua heikentää erityisesti liukoisen ja sakkautuneen raudan runsas esiintyminen, minkä seurauksena vesi on värjäytynyt ruskeaksi, näkyvyys heikentynyt ja uoman pohjat ovat paikoin liettyneet. Lisäksi Kalimenjoen typpi- ja fosforipitoisuudet ovat hieman kohonneet, mikä viittaa maankäytöstä tulevaan hajakuormitukseen valuma-alueen eri osissa. Kohonnut ravinnepitoisuus näkyy pääuomassa kesäisin rehevöitymisenä ja etenkin levien ja vesikasvien lisääntymisenä (Marttila 2018).

Valuma-alueen voimakkaat kuivatustoimenpiteet maa- ja metsätalouden, maa-aineksen oton ja rakennetun ympäristön tarpeisiin lisäävät raudan kulkeutumista Kalimenojaan. Kalimenojan latva-alueita kuormittavat turvetuotannon toimenpiteet. Kalimenojan ekologinen tila on luokiteltu tyydyttäväksi.

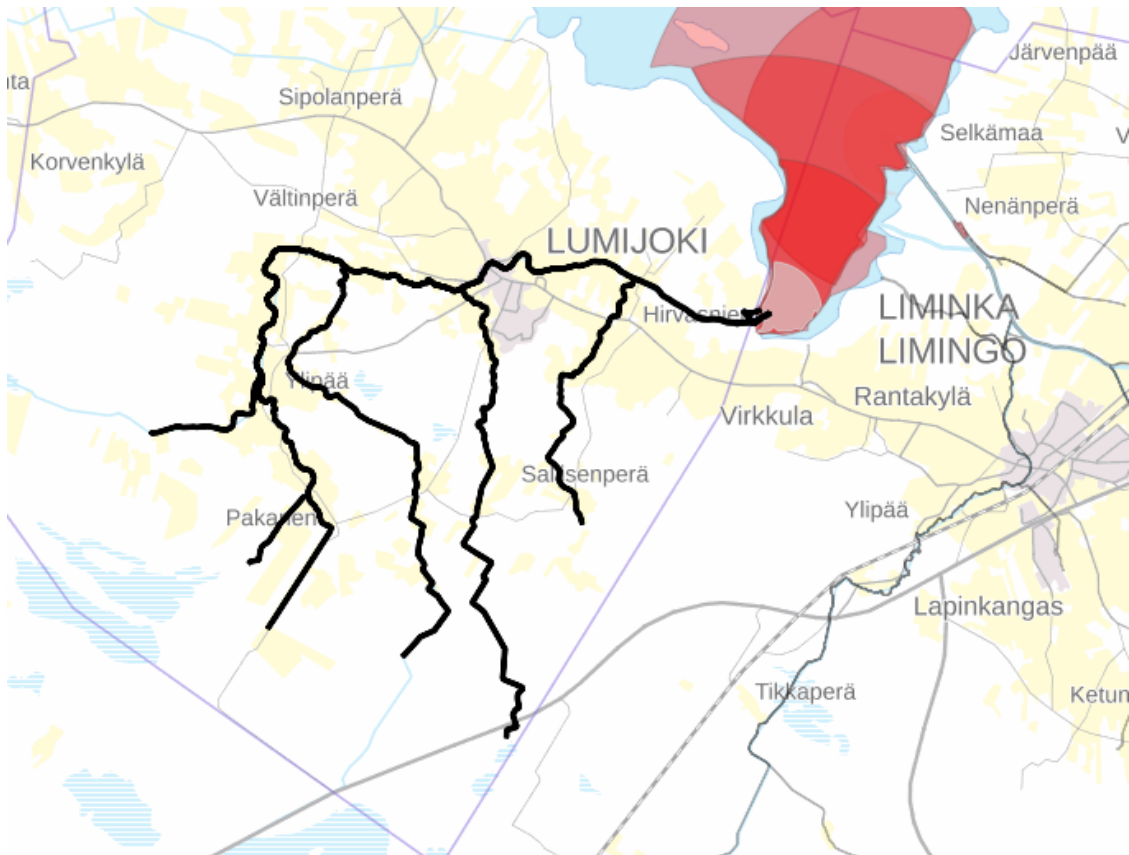
Kuva 7. Temmesjoen vesistöalue (Kuva: Paikkatietoikkuna.fi).

Temmesjoen vesistöalue sijaitsee pääosin Tyrvävän, Siikalatvan ja Limingan kuntien alueella. Joella on pituutta 73 km. Temmesjoen valuma-alueen pinta-ala on 1 181 km² ja järvisyys 0,5 %. Temmesjoki laskee Liminganlahteen. Jokeen laskevat joen alaosalla Tyrvävänjoki (305 km² ja 60 km) ja Ängeslevänjoki (262 km² ja 37 km) ja lisäksi Liminganjoki (143 km² ja 16 km) on yhdistetty kanavalla Temmesjokeen. Temmesjoen vesistöalueen järviä ovat Iso-Nuoluanjärvi 83 ha ja Suutarinjärvi 170 ha sekä Tyrvävänjoen yläjuoksun Pitkäjärvi 73 ha ja Tuulijärvi 63 ha.

Temmesjokeen nousee siikaa, jota pyydetään mm. lippoamalla lokakuun alusta marraskuun 10. päivään. Lippoamisen kiintiö on 5 kalaa/vrk. Temmesjokeen istutetaan vaellussiikaa. Temmesjoen pohjapadon rauhoitusalue on 100 m padon ylä- ja alapuolella. Alueella saa kalastaa urheilukalastusvälinein. Liminganjokeen on istuttu meritaimenta. Liminganjoessa verkkopyynti on kielletty.

Temmesjoen alueen vesistöjen vedenlaatuun vaikuttavat soiden suuri määrä jokien latvaosilla ja laajat maatalousalueet jokien alaosilla. Suuri ravinnekuormitus ja alunamaiden kuivatuksen seurauksena liikkeelle lähtevä happamuus- ja metallikuormitus heikentävät vesien tilaa.

Vesistöaluetta kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto ja haja-asutus. Alueen järvet ovat suurimmaksi osaksi kuivattuja tai ovat kuivuneet tehokkaiden ojitusten johdosta. Kuivimpina kausina joki- ja puroumat ovat lähes kuivillaan. Temmesjoen, Ängeslevänjoen ja Liminganjoen ekologinen tila on luokiteltu välttäväksi, Tyrvävänjoen tila tyydyttäväksi. Temmesjoen alaosan pohjapato ja Pitkäjärven pohjapato muodostavat keskeisen vaellusesteen vesistön vesieliöstölle.

Kuva 8. Lumijoen vesistöalue (Kuva: Paikkatietoikkuna.fi).

Lumijoen valuma-alue on 154 km² ja järvisyys 0,03 %. Lumijoki lähtee Lumijärven suoalueelta ja laskee Liminganlahteen. Se on Perämereen laskevista joista ainoa, jonka virtaamasuunta on lännestä itään. Sen sivuhaaroja ovat mm. Hirvasoja, Junkkosenoja ja Haarasuonoja. Kalasto koostuu lähinnä kevätkutuisista lajeista kuten ahven, hauki ja särki. Joella harjoitetaan virkistyskalastusta. Lumijoen vesistöalue on ekologiselta luokitukseltaan tyydyttävä.

3.1.2. Kalakantojen nykytila

Itämeren lohi lisääntyy enää luontaisesti Tornionjoessa ja Simojoessa. Vesivoimakäyttöön valjastettujen jokien, kuten Oulujoki, lohikantoja ylläpidetään ja vahvistetaan vaellusvalmiita poikasia istuttamalla. Istutukset ovat kompensatioistutuksia kalastuksen tukemiseksi. Oulujokeen leimaantuneen lohikannan nykytila on istutusten varassa, koska luonnollinen lisääntymiskierto on ihmisen toimesta estynyt.

Suomessa on ollut alkujaan noin 60 mereen vaeltavaa taimenkantaa, mutta suurin osa näistä kannoista on tuhoutunut tai voimakkaasti heikentynyt. Jokien patoaminen, ruoppaukset, perkaukset ja muut vesistötyöt ovat heikentäneet tai hävittäneet kutu- ja poikasalueita sekä vaellusyhteyksiä. Lisäksi maa- ja metsätaloudesta aiheutuva ravinne- ja kiintoainekuormitus on tehnyt monesta virtavedestä taimenelle sopimattoman. Myös liiallinen kalastus on ollut syynä taimenkantojen taantumiseen (Luonnonvarakeskus, kalavarojen käyttö ja hoito B).

Vaellussiian luontainen lisääntyminen on lähes kaikissa joissa heikentynyt tai pahimmillaan loppunut, syynä vesistörakentaminen, vesien likaantuminen, kutualueiden liettyminen, vesien säännöstely ja paikoin myös kalastus. Rakentamaton Tornionjoki on tänä päivänä vaellussiian tärkein lisääntymisjoki, tosin vähäistä poikastuotantoa on useissa joissa.

Harjuksen alkuperäistä levinneisyysaluetta Suomessa ovat Vuoksen vesistö, Pohjanlahden rannikko ja siihen laskevat joet sekä Pohjois-Suomi Oulujoen vesistöstä pohjoiseen. Harjuskannat ovat kärsineet vesistöjen rakentamisesta, rehevöitymisestä ja liian tehokkaasta kalastuksesta. Oulujoen ja merialueen kalatalousalueella harjusta esiintyy vähäisissä määrin Oulujoen sivu-uomissa.

Kalastustiedustelujen perusteella Oulujoen pääuoman tärkeimpien saalislajien hauen ja ahvenen saalismäärät ovat pienentyneet. Taimen- ja kirjolohisaaliit ovat riippuvaisia pyyntikokoisena istutetun kalan määrästä. Kuhasaaliit ovat lisääntyneet istutusten myötä. Harjusistutukset eivät ole tuottaneet merkittävää tulosta.

Sanginkylän osakaskunnan alueella saaliskalat ovat pääasiassa haukea ja ahventa. Kirjolohi- ja taimensaaliit ovat riippuvaisia istutuksista.

Muhosjoella hauki-, ahven- ja särkisaaliit ovat vähentyneet. Luontaisesti lisääntyvän harjuksen saaliit ovat vähäiset. Kirjolohisaaliit perustuvat istutuksiin.

Utosjoella Utajärven osakaskunnan alueella hauki, ahven ja särkisaaliit ovat pienentyneet. Harjus lisääntyy luontaisesti, mutta sen saalismäärät ovat hyvin pieniä. Kirjolohisaaliit perustuvat istutuksiin.

Kutujoella hauki-, ahven- ja särkisaaliit ovat vähentyneet. Kutujoen luontaisesti lisääntyvä harjuskanta on saalismäärältään pienentynyt. Kirjolohisaaliit ovat täysin riippuvaisia istutuksista.

Oterma- ja Paatinjärven pääkalalajit ovat ahven, hauki, lahna, särki, salakka, kiiski, made, muikku ja siika. Tervajoessa on luontainen harjuskanta ja sitä tuetaan poikasistutuksin. Rapuja ei vesistössä ole havaittu. Otermajärven muikkukanta on kalastettavalla tasolla.

Oulujoen rakentamisaste on Suomen korkein, yli 80 %. Oulujärven alapuolisessa pääuomassa on seitsemän voimalaitosta ja Oulujärven yläpuolisilla Sotkamon ja Hyrynsalmen reiteillä yhteensä kymmenen voimalaitosta. Oulujärven ja meren välisistä laajoista pääuoman koskialueista ei ole enää yhtään jäljellä ja virtapaikkojakin vain vähän. Oulujoella vaelluskalakantojen kehittäminen tapahtuu siten olosuhteissa, joissa luonnontuotannon edellytykset ovat heikot. Vaelluskalojen palauttamista Oulujoen vesistöalueelle on edistetty mm. Merikosken kalatien rakentamisella, mikä avasi vuonna 2003 uudelleen yhteyden pääuomaan Muhokselle asti sekä Muhosjoelle ja Sanginjoelle. Muita keskeisiä toimenpiteitä ovat olleet istutukset ja kalataloudelliset kunnostukset.

Oulujoen vaelluskalatutkimukset ovat keskittyneet Merikosken kalatien toimivuuden sekä vesistöön tehtävien velvoiteistutusten ja ylisiirtojen tuloksellisuuden kehittämiseen. Koska Oulujoen pääuoma on voimakkaasti rakennettu ja säännöstelty, on suistoalueella sijaitsevien Hupisaarten purojen sekä pääuomaan laskevien sivujokien potentiaalisilla poikastuotantoalueilla erityisen suuri painoarvo koko Oulujoen vesistöalueen vaelluskalaston kehittämisessä. Vuodesta 2014 alkaen Oulujoen Merikoskelle nousevia kutulohia onkin kuljetettu usean voimalaitospadon yläpuolella sijaitseville koskialueille Utos- ja Kutujokiin. Tarkoituksena on ollut vahvistaa Oulujoen vesistöalueelle leimautunutta lohikantaa ja lisätä Merikosken kalatien kautta jokeen nousevien kalojen määrää. Toiminnan tehostamiseksi Merikoskesta seuraavalle, Montan voimalaitokselle, rakennettiin vuonna 2017 kalojen kiinniottolaite, jolla on jatkossa tarkoitus pyytää Utos- ja Kutujoelle siirrettävät kutukalat (Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin, Luke 55/2019).

3.1.3. Kalastuksen nykytila

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen sisävesialueet ovat tärkeitä vapaa-ajankalastuskohteita. Merkitystä kalastukselle lisää sen laajuus sekä asutuksen ja kesämökkien suuri määrä.

Kaupallinen kalastus on keskittynyt Oulujärvelle ja merialueelle. Oulujoen patoaltaat saattaisivat soveltaa kaupalliseen kalastukseen, mikäli kalakannat saavuttavat kaupallista kalastusta kestävän tason ja säännöstelystä johtuva vedenkorkeuden vaihtelu saataisiin pienemmäksi.

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen sisävesien vapaa-ajankalastusta on koko alueella. Vapaa-ajankalastajilla tarkoitetaan tässä kotitarvekalastajia, alueelta toiselle liikkuvia tai alueella laajemmin liikkuvia, lähinnä vapavälineitä ja pyydyksiä käyttäviä kalastajia, satunnaisesti kalastavia sekä kaikkia näiden väliin sijoitettavia kalastajia. Osa alueen vapaa-ajankalastajista omistaa tai on osakkaina kalavesiin ja kalastaa pääosin omilla vesillä. Alueelta on saatavissa yhtenäislupia sekä yksittäisten osakaskuntien lupia

vesistöihin, joissa ei ole sallittua kalastaa pelkästään yleiskalastusoikeuksilla ja/tai kalastonhoitomaksuun perustuvalla viehekalastusoikeudella. Alueen vapaa-ajankalastuksen rakennetta ei tarkemmin tunneta.

Erityiskalastuskohteella tarkoitetaan vesistöä tai vesistön osaa, johon vesistönomistaja tai kalastusoikeuden haltija on hakenut rauhoituksen ELY-keskukselta. Kohteissa ei ole voimassa yleiskalastusoikeutta. Kohteeseen myydään kalastuslupia, jotka määrittävät kalastustavat, kalastusajat sekä saalisikiintiöt. Kohteen haltijat istuttavat vesistöön pyyntikokoista kalaa, mm. taimenta, kirjolohta ja siikaa. Jotkut kohteet ovat avoinna ympäri vuoden, osa vain kesäisin.

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen erityiskalastusalueita ovat järvet Saarinen ja Vaulujärvi Rokulla, Kutujoen erityiskalastusalue Vaalassa, Valkiaisjärven erityiskalastusalue Utajärvellä, Montan Kala-Apajan erityiskalastusalue Muhoksella ja Sanginjoen erityiskalastusalue Oulussa.

Pyyntikokoisena istutetut kirjolohet ja taimenet, sekä hauki ovat tärkeimmät saalislajit Oulujoella. Kalastus on lähinnä vetouistelua ja vähäistä verkkokalastusta. Kirjolohisaaliit ovat riippuvaisia istutusmääristä. Taimensaaliiseen vaikuttavat pyyntikokoisten kalojen istutusmäärät sekä Merikosken kalaportaan kautta nousseet meritaimenet. Vetouistelun haukisaaliit ovat olleet kohtalaisen hyviä, verkkosaaliit ovat jääneet vähäisiksi.

Sanginjoella kalastus on keskittynyt kirjolohen vapakalastukseen. Taimenta, haukea tai ahventa saadaan satunnaisesti.

Muhosjoella heittokalastus perustuu pyyntikokoisena istutetun kirjolohen ja hauen kalastukseen. Vuosittain saadaan saaliiksi muutamia harjuksia, jotka lisääntyvät joessa luontaisesti.

Utosjoella ja Utoslahdella vähäisellä verkkopyynnillä saaliiksi saadaan kirjolohta, taimenta, haukea, lahnaa, ahventa ja madetta. Heittovavoilla saaliit koostuvat kirjolohesta ja hauesta. Kirjolohisaalis on riippuvainen istutuksista.

Kutujoella vapakalastuksen saaliit koostuvat pyyntikokoisina istutetuista kirjolohista ja taimenista. Vapavälinein saaliiksi saadaan myös haukea ja harjusta. Kutujoen järvilaajentumilta kutuaikaan keskittyvästä kativäpöyrystä saaliiksi tulee haukea, ahventa, madetta ja lahnaa.

Kalastusta seisovilla pyydyksillä haittaavat pyydysten likaantuminen, limoittuminen ja roskaantuminen. Oulujoen pääuomalla vapakalastusta haittaavat veden roskaisuus ja voimakkaat juoksutusvaihtelut.

Utosjoen alaosalla on pyyntivahva rapukanta. Koeravustusten perusteella isoja, yli 12 cm, rapuja oli kuitenkin hyvin vähän.

3.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet joki- ja järviolueille

Alueen tavoitetilana seuraavalle suunnittelukaudelle on, että kalavaroja hoidetaan ja hyödynnetään niin, että pystytään tuottamaan lähiruokaa kuluttajille kalakantojen tuottoa ja monipuolisuutta vaarantamatta. Vapaa-ajankalastus tuottaa paljon hyvinvointia ja elämyksiä mm. matkailukalastuksen kautta. Kalastustoiminnasta tulee tuottoa vesialueiden omistajille. Kalastukselle keskeisten lajien kannat ovat vahvat. Alueen kalastus ja tärkeimpien kalakantojen tila tunnetaan hyvin ja tietoa käytetään kalastuksen ohjauksessa.

Tavoitetilaa pyritään asettamalla suunnittelukaudelle osatavoitteita. Osatavoitteiden toteutumiseen tähtäävät toimet on kuvattu luvuissa 3.3 ja 3.4. alalukuineen ja niiden toimeenpano aikatauluineen on esitetty luvussa 10. Osatavoitteiden toteutumisen tarkasteluajataulu on kuvattu luvussa 11. Siellä on myös kuvattu toimet, joihin ryhdytään, jos tavoitteen toteutuminen on selkeästi epäonnistumassa. Yhteenveto osatavoitteista, niiden toteutumista edeltävistä keinoista sekä toteutumisen mittaamisesta on koottu taulukoksi liitteeseen 1.

Osatavoite 1. Kalastukselle keskeisten vaelluskalalajien (lohi, taimen ja siika) kannat tulee saada kalastusta kestäväälle tasolle myös alueen sisävesistöissä. Hauki- ja ahvenkannat perustuvat turvattuun

luonnonvaraiseen lisääntymiseen. Siikakannoista vaellussiian saaliit perustuvat luonnonvaraiseen lisääntymiseen ja istutuksiin, joita jatketaan.

Osatavoite 2. Alueen keskeisistä kalakannoista saadaan suunnittelukauden aikana uutta käyttökelpoista tietoa, jota voidaan hyödyntää seuraavaa suunnittelukautta koskevien kalastuksen ohjaukseen ja kalakan-
tojen hyödyntämiseen liittyvien tavoitteiden asettamisessa. Tiedon tarpeet liittyvät erilaisten ohjaus-hoi-
totoimien toimivuuden ja riittävyyden arviointiin. Toteutumista arvioidaan asiantuntija-arvioina.

Osatavoite 3. Kaupallisen kalastuksen houkuttelevuus ja toimintaedellytysten parantaminen. Toteutu-
mista mitataan kalastajamäärien ja saaliiden perusteella. Tavoitteena on mahdollistaa päätoimisten (I- ja
II- ryhmän) kaupallisten kalastajien toiminta myös alueen sisävesistöissä. Tavoitteena on vajaasti hyödyn-
nettyjen lajien, kuten särkikalojen, kalastuksen vakiinnuttaminen osaksi alueen kaupallista kalastusta.

Osatavoite 4. Alue säilyy ja kehittyy kiinnostavana vapaa-ajankalastuksen kohteena. Vapaa-ajankalastus
ja opastointi tuottavat lupatuloja vesialueiden omistajille ja kalavesien hoitoon. Pyrkimyksenä on pitää
alueen vapaa-ajankalastuksen määrä vähintään suunnittelukautta edeltävällä tasolla. Toteutumisen mit-
taamista tarkennetaan myöhemmin, kun alueen vapaa-ajankalastuksen saaliista saadaan parempaa tie-
toa.

Osatavoite 5. Osakaskuntien ja muiden omistajayksiköiden järjestäytyminen ja vesialueiden yhdistäminen
nykyistä isompiin kokonaisuuksiin käynnistyy. Tämä on käytännössä edellytys sille, että alueelle saadaan
myöhemmin muodostumaan yhtenäislupa-alueita, jotka lisäävät alueen houkuttelevuutta vapaa-ajanka-
lastuskohteena, parantavat kaupallisten kalastajien mahdollisuuksia ja tuovat lisää lupatuloja vesialueen
omistajille. Toteutumista mitataan ensivaiheessa järjestäytyneiden osakaskuntien pinta-alan kehitty-
misellä, suunnittelukauden jälkimmäisellä osalla yhtenäislupa-alueiden pinta-alan kehityksenä ja myydyjen
lupien tuottona. Tavoitteina on ko. pinta-alojen kasvava suuntaus.

Osatavoite 6. Kalatalousalue tuntee alueen kalastajarakenteen ja heidän saaliinsa kohtuullisella tarkkuu-
della. Tämä on tietoon perustuvan kalastuksen ohjauksen ja sääntelyn ydin. Parannettavaa on erityisesti
vapaa-ajankalastukseen liittyvien tietojen kohdalla. Tämä osatavoite on pitkän tähtäimen tavoite, jonka
toteutumista voi edistää mm. sähköisten saalistietojen keruujärjestelmien kehittyminen. Toteutumista
arvioidaan asiantuntija-arvioina.

3.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen kalatalous- alueella

Kalavarojen käytön alueellinen suunnittelu on keino edistää kalavarojen kestävää käyttöä ja kehittää ka-
lastusta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Kyse on siitä, että kalatalousalue varaa tai osoittaa tiettyjä
alueita jonkin kalastajaryhmän tai kalastusmuodon käyttöön.

Alueellinen suunnittelu on välttämätöntä, kun laaditaan ehdotusta kalatalousalueen käyttö- ja
hoitosuunnitelmaksi, sillä suunnitelmaehdotuksessa on määriteltävä kalataloudellisesti merkittävät alu-
eet sekä kaupalliseen kalastukseen ja kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet (kalastuslaki 36 §). Kul-
lakin kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvalla alueella on lisäksi määriteltävä kaupalliseen kalastuk-
seen soveltuvat pyydykset.

Alueellista suunnittelua tarvitaan myös, kun valmistellaan lain vaatima ehdotus vapaa-ajankalastuksen
yhtenäislupajärjestelmän kehittämisestä. Tätä valmistelua, kuten muutakin alueellista suunnittelua, tu-
kee vesialueiden hallinnan ja yhteistyön kehittäminen kalatalousalueella. Kalastuksen kehittämiseksi saa-
tetaan tarvita muitakin kuin lakisääteisiä aluemäärityksiä. Kalastuksen lisäksi suunnittelussa on tärkeää
ottaa huomioon vesistön muut käyttömuodot ja käyttäjät, kuten veneilijät ja koskimelot – he saattavat
kaivata alueita ja reittejä, joilla ei kalasteta lainkaan.

Ensimmäiseksi kirjataan tiedot kalatalousalueen vesistön eri osien nykyisestä kalastuksesta, pyyntimuo-
doista, kalastettavista lajeista sekä pyydysten ja saaliiden määrästä. Tämän jälkeen määritellään eri

tarkoituksiin soveltuvat alueet. Tietoja voidaan myöhemmin täydentää karttatyöskentelyllä, johon osallistuvat ainakin vesialueiden omistajat ja muut kalatalousalueen toimijat.

Edellä kuvattujen aluemäärittelyjen ja -varausten onnistuminen edellyttää suunnittelualueen omistussyksiköiden, osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien hyvää yhteistyötä. Aluesuunnittelun yhteydessä kalatalousalueilla onkin hyvät edellytykset ja myös velvollisuus kehittää alueenomistussyksiköiden yhteistoimintaa.

Tärkeimmät moninaiskäytön tavoitteet Oulujoella liittyvät elinympäristön laatuun, moninaiskäytön kehittämiseen ja eri osapuolten yhteistyön vahvistamiseen. Moninaiskäytön kehittämisen perustana ovat hyvä vedenlaatu, virtausolosuhteet sekä veden korkeuden kohtuullinen vaihtelu. Kohennetulta perustalta Oulujoesta voi tulla moninaiskäytön esimerkkijoki kalakantoja sekä virkistys- ja matkailutoimintoja vahvistamalla. Ensimmäisiä kohteita ovat vaelluskalojen lisääntymisalueiden kunnostaminen ja purojen ympärivuotinen vesitys Hupisaarilla, Montan alueen kehittäminen muuan muassa kalatien rakentamisella ja Utajärven altaiden laaja kehittäminen. Tällä hetkellä joen kehittämisen ja esimerkiksi virkistyskäytön rakenteiden kunnossapidon rahoituksessa ja koordinoinnissa on heikkouksia. Eri osapuolten yhteistyö sai kyseisissä laajaa kannatusta, mutta vastaajat toivoivat, että myös asukkaat ja mökkiläiset otettaisiin aidosti huomioon yhtenä osapuolena (Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin, Luke 55/2019).

3.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

Kalataloudellisesti merkittäviä alueita ovat vaelluskalavesistöt ja kalakantojen lisääntymisalueet; Oulujoki sivu-uomineen, Temmesjoki ja Lumijoki. Alueiden kalataloudellista arvoa laskee jokien heikko tila, mikä johtuu voimakkaasta rakentamisesta ja ravinteiden sekä kiintoaineiden kertymisestä vesistöön. Kalaston kannalta kalataloudellista merkitystä voisi olla Kutujoella ja Utosjoella, mikäli valuma-alueiden päästöt saadaan kuriin.

Vesialueen omistajien vastausten perusteella kalataloudellisesti merkittäviä alueita sisämaassa ovat Otermanjärvi, Paatinjärvi, Kutujoki, Tervajoki ja Oulujoen pääuoma.

3.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset

Otermanjärvi voisi sopia pienimuotoiseen kaupalliseen kalastukseen vesialueiden omistajien vastausten perusteella. Kehittämällä Oulujoen pääuoman patoaltaita, niillä voisi tulevaisuudessa mahdollisesti harjoittaa kaupallista kalastusta. Tämä edellyttää vesivoimayhtiöiden myönteistä asennetta Oulujoen pääuoman kalataloudellisessa kehitystyössä.

Kalastusoikeuksien hintaa ei määritetty. Asia on lähtökohtaisesti vesiä vuokraavan kaupallisen kalastajan ja vesialueen omistajan välinen kysymys. Kalastusoikeuden hinta riippuu mm. paikasta, pyydystyypistä ja käyttöön tulevan alueen suuruudesta. Kalastusoikeuksien hinta määritetään yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa, mikäli kalastuslain 13 § käyttöä joskus joudutaan harkitsemaan. Tällöin kalatalousalue selvittää hintatason niiltä osakaskunnilta, jotka ovat aiemmin vuokranneet vesiään kaupallisille kalastajille. Ennen hinnan vahvistamista kalatalousalue kysyy näkemyksiä oikeasta hintatasosta myös kaupallisen kalastuksen etujärjestöltä, Suomen ammattikalastajaliitolta. Mikäli käypää hintaa ei saada yhteistyöllä selvitettyksi, ELY-keskus voi muodostaa käyvän hinnan perustuen viranomaisten ja osakaskuntien alueella myymiin kalastuslupien hintoihin. Viranomaisten myymät kalastusluvut voivat hinnoittelultaan olla alle alueellisen käyvän hinnan, jolloin tarvittava korotus on muodostettava lupahintaan.

3.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

Vesialueen omistajien vastausten perusteella kalastusmatkailuun hyvin soveltuvia alueita joki- ja järvi-alueella ovat Otermanjärvi, Kutujoki, Utosjoki, Tervajoki, Oulujoki, Matkajärvi, Tervajärvi ja Pirttijärvi.

Taloudellisesti kannattavan kalastusmatkailun edellytyksiä ovat puhtaat vesistöt ja runsaat luonnonkalakannat, jotka kestävät kalastusta. Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen sisävesien veden laatu ja

matkailullisesti arvokkaiden kalakantojen heikko tila eivät nykyisellään mahdollista taloudellisesti kannattavaa kalastusmatkailua opastointoineen.

3.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

Yhtenäislupa-alueiden tulisi olla saalismahdollisuuksien ja muiden tekijöiden osalta riittävän vetovoimaisia, jotta niiden perustaminen olisi järkevää. Vetovoimaa lisäisi alueen suuri koko ja mahdollisuudet saada saalista sekä muut ominaisuudet, kuten yleisessä käytössä olevat rantautumismahdollisuudet. Alueiden tulisi olla sellaisia, että ne aiheuttaisivat mahdollisimman vähän konflikteja vesialueen muulle käytölle. Toteutuksen kannalta helpoin tapa edetä olisi laajentaa nykyisiä lupamyyntialueita pyrkimällä ottamaan ympärillä olevia vesialueita mukaan. Tällöin olisi jo olemassa myös valmiit lupamyyntijärjestelmät.

Yhtenäislupa-alueiden muodostumista edistetään kehittämällä vesialueiden omistajien sekä osakaskuntien yhteistoimintaa alueella.

Osassa sisämaan vesistöistä riittää pelkkä valtion kalastonhoitomaksu, joka oikeuttaa harjoittamaan viehekalastusta yhdellä vavalla ja vieheellä. Luvalla ei saa kalastaa vaelluskalavesistöjen koski- ja virta-alueilla eikä kohteissa, joissa kalastus on kielletty muun säännöksen nojalla.

3.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen joki- ja järviolueella

Yhteistoiminnan kehittäminen on eräs perusedellytys alueen kalavesien tehokkaammalle käytölle ja hoidolle. Omistajien ja osakkaiden yhteistoiminnan lisääntymisen kautta saadaan erilaiset kalastuksen hoitotoimet ja valvonta useamman henkilön vastuulle. Laajat omistus- tai yhteistyöyksiköt antavat omistajien ja osakkaiden käyttöön myös laajemmat alueet. Järjestäytyminen ja yhteistyön lisääminen saattaisi lisätä omistajien kiinnostusta ja aktiivisuutta kalavesien hoitoon. Aktiivisten toimihenkilöiden ikääntyminen ja uusien toimijoiden vähäinen määrä voivat luoda toiminnalle haasteita. Yhteistyön kehittämisen avulla luodaan paremmat edellytykset vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueiden muodostamiselle.

Yksityisten vesialueiden ja järjestäytymättömien osakaskuntien kohdalla yhteistoiminnan lisäämisen ensimmäinen edellytys on osakaskuntien ja yksityisten omistajien yhteystietojen saaminen kalatalousalueen tietoon. Tähän velvoittaa osakaskuntia ja omistajia kalastuslain 84 §. Kalatalousalue voi tallentaa tiedot omaa käyttöä varten myös Kalpaan (Kalatalousalueiden sähköiset asiointipalvelut). Suurimmat puutteet tiedoissa liittyvät osakaskuntiin. Järjestäytymisestä tulee ilmoittaa tiedot Aluehallintovirastoon, Maanmittauslaitokseen sekä kalatalousalueelle. Tulevalla suunnittelukaudella kalatalousalue päivittää omaan rekisteriinsä osakaskuntia koskevat tiedot. Järjestäytyneille osakaskunnille lähetetään sähköpostilla tai postilla pyynnöt vahvistaa ja päivittää tiedot.

Järjestäytymättömiä osakaskuntia kannustetaan järjestäytymään. Järjestäytyminen helpottaa huomattavasti osakaskuntien yhteistoimintaa. Alueen jo järjestäytyneet osakaskunnat ovat melko suuria. Järjestäytymättömistä osakaskunnista iso osa on pinta-alaltaan hyvin pieniä. Selkeän ja pysyvän yhteistoiminnan varmistamiseksi etenkin pienempiä osakaskuntia tulisi kannustaa yhdistymään viereisten alueiden kanssa laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tämä vähentää hallintoa ja lisää yhdistyneiden alueiden vaikutusvaltaa kalatalousalueella. Pieni järjestäytymätön osakaskunta voi myös antaa alueensa toistaiseksi vuokralle vieressä olevalle aktiiviselle osakaskunnalle. Suostumus vuokraamiseen on saatava kaikilta osakailta, mikä osaltaan hankaloittaa menettelyä.

3.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi

3.4.1. Ehdotukset kalastuksen sääätelytoimenpiteiksi

Kahlaaminen kalastustarkoituksessa lohi- ja meritaimenjokien ja purojen kutusorakoilla kielletään 15.9.–31.5. väliseksi ajaksi (Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle).

Kalojen kulun turvaamiseksi rakennetussa kalatiessä sekä kahdensadan metrin matkalla sen tai muun vastaavan laitteen ylä- ja alapuolella on kaikenlainen kalastus kielletty (kalastuslaki 71 §). Verkkokalastus on sallittu 1.12.–14.6. välisenä aikana Montan alapuolisella vesistöllä, ja muualla Oulujoen pääuomassa 1.12.–14.8.

Ympäri vuoden verkkopyynti on kielletty Montta-Pyhäkosken Kala-apajan alueella eli Montanlammen yläosan sähkölinjasta Pyhäkosken voimalaitokseen asti, ja Ahvenjärvissä. Kalastaa ei saa myöskään 100 metrin säteellä voimalaitosten alapuolella.

Lohen ja taimenen rauhoitus aika on koko jokivarren vesistöalueella 1.9.–30.11., paitsi poikkeusluvalla saa kalastaa lohikaloja rauhoitusajana vapakalastusvälineillä Oulun kaupunginrajan ja Montan voimalaitoksen välisellä jokiosuudella vuosittain 1.9.–30.9. Päätös ei koske kalastuslain 71 §:ssä säädettyjä kalastuskieltoja voimalaitoskanavassa sekä padon alapuolella. Lupa on voimassa vuoden 2023 syyskuun loppuun asti.

Lapin ELY-keskus on kalastuslain 47 §:n nojalla päättänyt myöntää luvan onkia ja pilkkiä Oulujoen pääuoman koski- ja virta-alueilla kalastuslain 46 §:stä poiketen Oulun kaupungin ja Muhoksen kunnan rajalta alkaen ylävirtaan Vaalassa sijaitsevaan Jylhämän voimalan patoon saakka, vesialueen omistajan luvalla. Päätös on voimassa 31.1.2026 saakka.

Oulujoen, Temmesjoen ja Lumijoen edustalla on kalastuslain edellyttämät vaelluskalajokien suualueiden verkko-, isorysä- ja troolikieltoalueet sekä Oulujoen kalaväylä (Kuva 4.), joiden tavoitteena on jokien meritaimenkantojen suojelu.

Vaelluskalavesistöön kuuluvassa joessa kalastus verkolla on kielletty elokuun 15. päivästä marraskuun 30. päivään (kalastusasetus 12 §).

Lapinsalmen sillan ympärillä on rajoitettu verkkokalastusta jäiden lähdön aikaan (Oterman osakaskunta).

Osakaskunnan jäsenillä verkkokalastusoikeus Matka- ja Tervajärvessä 2 verkkoa/osakas, solmuväli min. 45 mm, pyyntiaika lokakuu (kirjolohijärviä).

Ravustuksen säätelyn vaatimiin toimenpiteisiin (mittasäätely, rauhoitusalueet yms.) ryhdytään, mikäli rapukannat elpyvät elinvoimaisiksi ja ravustus on mahdollista ja kannattavaa. Ravun alamitaksi 10 cm niillä vesistöalueilla, missä jokirapua pyydetään.

Nykyisellään useimmat kalakannat kestävät kalastusta eikä säätelyyn ole tarvetta ryhtyä. Lohen, taimenen ja harjuksen osalta kannan kehitystä on seurattava kalastustiedustelun tuottamilla tiedoilla.

Yhteenveto lajikohtaisesta nykysäätelystä, uusista lisäsäätelysuosituksista ja muista suosituksista on liitteessä 4.

3.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

Valuma-aluekunnostukset koko kalatalousalueen alueella. Kunnostukset kohdentuisivat maa- ja metsätalouden kiintoainekuormituksen vähentämiseen haitallisten ojitusten korjauksella ja turvetuotantoalueilla saostusaltaiden toimivuuden tarkkailuun. Vaellusesteiden poistosta, kalateiden rakentamisesta ja muista hoitotoimista on hyötyä vasta, kun vesi ja poikasalueet ovat laadultaan hyviä.

Poikastuotannon lisäämiseksi ja vaelluskalojen kotiuttamiseksi Oulujokeen kunnostustoimenpiteenä tarvitaan kalateiden rakentamista vaellusesteen aiheuttamille rakennelmille. Kalatien toimivuuden kannalta oleellisia asioita ovat kalatien sisäänkäynnin sijoittaminen, sisäänkäynnistä purkautuvan virtaaman suuruus ja virtausnopeus. Kalateiden pitää toimia myös vaellussiian nousureittinä yläpuolisiin vesistöihin (Luke, Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin).

Sulfaattialueilla veden pH voi vaihdella paljon. Jos on tarkoitus hoitaa taimenkantaa, alueella on vältettävä ojituksia ja vesistön kaivamista, sillä ne aiheuttavat happamuuspiikkejä, jotka pahimmillaan estävät taimenen lisääntymisen ja tappavat jokipoikaset (Luke, kalavarojen käyttö ja hoito).

Kalateiden toimivuuteen liittyen on laadittu laaja kirjallisuuskatsaus, johon kerättiin tietoa toimivuuteen vaikuttavista tekijöistä sekä lohien käyttäytymisestä vaellusesteiden alapuolella. Kalatien toimivuuteen vaikuttavat monet asiat, joista keskeisiä ovat: kalatien sisäänkäynnin sijainti suhteessa nousuesteeseen, kalatien sisäänkäynnistä purkautuvan virtaaman suuruus niin absoluuttisesti kuin suhteessa pääuoman virtaamaan ja kalatien sisäänkäynnistä purkautuvan virran nopeus. Kalatien sisäänkäynnin lisäksi kalatien toiminnan kannalta on tärkeää huomioida myös voimalaitosten käyttö, jolla etenkin Suomen oloissa (mm. voimakas lyhytaikaissäännöstely) voi olla suuri vaikutus kalateiden toimivuuteen. Kalateihin liittyvät ongelmat ovat nykytietämyksellä ainakin pääosin ratkaistavissa ja toimivan kalatien rakentaminen lohelle onnistuu, jos suunnitteluun, rakentamiseen, tutkimukseen ja kalatien säätämiseen panostetaan riittävästi. Parhaaseen lopputulokseen päästään yleensä, kun kalatiet suunnitellaan padon tai voimalan suunnittelun yhteydessä biologisten ja insinöörien yhteistyönä. Jälkikäteen tehdyissä kalateissa joudutaan sekä suunnittelussa että rakentamisessa tekemään enemmän kompromisseja ja toimivan kalatien rakentaminen on siten haasteellisempaa. Suunnitteluun kannattaa panostaa myös siksi, että epäonnistuneen kalatien säätäminen ja muuttaminen eivät aina onnistu toivotulla tavalla (Luke, Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin).

Jokieläimet ovat sopeutuneet jokien luonnonmukaisiin virtaamamuutoksiin. Virtaaman säännöstelyn seurauksena virtaaman vuotuinen, luonnonmukainen rytmisyys kuitenkin muuttuu. Keinotekoinen, ihmisen tarpeista lähtevä virtaamavaihtelu voi ylittää eliöiden sietokyvyn, minkä seurauksena eliöiden menestymismahdollisuudet voivat alentua merkittävästi. ELY-keskusten, vesivoimayhtiöiden ja muiden aihepiiriin toimijoiden parempi tietoisuus virtaamassäännöstelyn vaikutuksista virtavesikalojen menestykseen edesauttaa jokien säännöstelykäytäntöjen suunnittelua ja toteuttamista tulevaisuudessa kalojen elinmahdollisuuksien kannalta kestävämpää suuntaan (Luke, Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin).

Pohjapatojen aiheuttamat nousuesteet Oulujoen ja merialueen kalatalousalueella voidaan kunnostaa sijoittamalla kiviä padon alapuolelle. Tällöin veden korkeus padon yläpuolella kohoaa ja kaloille muodostuu vapaa kulku patorakenteen ohi.

Kuva 9. Patokynnyksen kunnostustoimenpide Alånissa ennen toimenpidettä vasemmalla ja toimenpiteen jälkeen oikealla (Kuva: Loppuraportti Perämereen laskevia vesistöjä, Menetelmien kehittäminen ja ekologinen kunnostaminen, yhteenveto).

Valuma-alueiden vedenpidätyskyvyn tehostamiseen sekä hydrologisiin muutoksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Vesistöjen kunnostusten yhteydessä olisi hyvä ottaa huomioon myös raputalouden ja rapujen suojelun tarpeet varsinkin vesistöjen latvaosien virtavesissä. Uoman kiveämiset ja ennallistamiset hyödyttävät yleensä myös rapua.

Tierumpujen uusimisten yhteydessä rumpujen asennuksessa ja mitoituksessa on otettava huomioon virtavesikalojen ja jokiravun tarpeet. Jokirapukantojen säilyminen ja tulevien kotitutustutusten tuloksellisuus on suurelta osin riippuvainen vesienhoidon onnistumisesta latvavesillä ja etenkin maalta tulevan kuormituksen vähentämisestä.

Oulujoki ja sen sivujoet:

Oulujoen ala-, keski- ja yläosalla on toteutettu useita toimenpiteitä. Kunnostustarvekartoitukset on tehty Naamanjoelle ja Piltunginjoelle. Poikajoelle on laadittu kunnostussuunnitelma. Merikosken kalatien toimivuutta on kehitetty teknisillä ratkaisuilla ja voimalaitoksen käyttöä hyödyntämällä. Hupisaarten puroalue on kunnostettu ja vesitetty ympärivuotisesti. Montan keräilylaite on valmistunut ja sen käyttöä kehitetään saatujen kokemusten perusteella. Lisäksi vesistöalueella on toteutettu useita vaelluskaloihin liittyviä tutkimuksia ja toimenpiteitä mm. velvoiteistutusten kehittäminen, jotka tukevat toimenpideohjelman tavoitteita. Toimenpiteiden jatkuvuuden varmistamiseksi ja kehittämiseksi alueella toimii aktiivisesti Oulujoen moninaiskäyttöhanke (OUMO) ja toiminnan ohjaamiseksi on yhteistyössä laadittavana Oulujoki-visio, hankenimeltään ARVOVESI (Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma 2022–2027, osa 2. Vesienhoidon toimenpiteet LUONNOS 10/2020).

Rehevien järvien kunnostukset:

Heikentyneessä kunnossa olevien järvien tilaan vaikuttaa alueella pääosin ulkoinen kuormitus, ja tilan parantaminen keskittyy valuma-alueille. Järviin kohdistuvia suoria kunnostuksia esitetään toteutettavaksi Ahmasjärvellä, Liminganjärvellä, Iso-Vuotungilla ja Sanginjärvellä. Alueellisena toimenpiteenä kunnostuksia voidaan tehdä sisäisestä kuormituksesta tai muusta rehevöitymisestä kärsivillä yksittäisillä järvillä, hoitokauden aikana tarkentuvilla kohteilla.

Säännöstelyn kehittäminen:

Naamanjoen alaosalle esitetään varmistettavaksi ekologinen virtaama.

Kalankulun edistäminen:

Oulujärven alapuolisella valuma-alueella kalankulkua esitetään edistettäväksi Naamanjoella. Voimakkaasti muutettujen vesien tilaluokittelussa on arvioitu, ettei Oulujoen pääuoman vesimuodostumien tilatavoitteen saavuttaminen vaadi kalankulun järjestämistä voimalaitosten ohi.

Virtavesikunnostukset:

Oulujärven alapuolisella valuma-alueella virtavesikunnostusta esitetään toimenpiteeksi Naamanjokeen, Poikajokeen ja Potkunjokeen. Oulujärven alapuoliselle alueelle esitetään aluetoimenpiteenä kolmen pienen virtaveden kunnostusta. Purot tarkentuvat myöhemmin mm. inventointien ja ARVOVESI-hankkeessa sekä alueen yhteistyötahoilta saatavien tietojen perusteella. Lisäksi kunnostusten ylläpitona huomioidaan toimet Hupisaarten puroilla (Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma 2022–2027, osa 2. Vesienhoidon toimenpiteet LUONNOS 10/2020).

Temmesjoen vesistöalueen kaikille neljälle vesistöalueen joelle esitetään virtavesikunnostusta. Osalle kohteista kunnostussuunnittelu on jo tehty. Lisäksi vesistöalueella esitetään kunnostettavaksi 1–2 puroa, jotka tarkentuvat myöhemmin mm. inventointien perusteella, esimerkiksi valuma-alueiden toimiin keskittyvien hankkeiden osana (Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma 2022–2027, osa 2. Vesienhoidon toimenpiteet LUONNOS 10/2020).

Vesialueen omistajien vastausten perusteella tarpeellisia kunnostustoimia ovat; Niskansuon ja Isosuon turvetuotantoalueiden vesienkäsittelyn tehostaminen. Valuma-alueille vesilintukosteikkoja, jotka keräävät humuksen talteen. Otermajärven vedenpinnan nosto kesäaikaan.

Oulujoen ruoppaus Koivikon kohdalla. Pirttijärven sammalkasvusto pitäisi poistaa.

Montan kalanviljelylaitoksen alapuolisen alueen kalataloudellisen kunnostusmahdollisuuden kartoitus.

Temmesjokisuun ruoppaus ja kalataloudellinen kunnostus, vaelluskalojen nousuesteen poisto. Temmesjoen, Ängesleväjoen, Tyrnävänjoen, Liminganjoen ja Lumijoen kalataloudelliset virtavesikunnostukset.

3.4.3. Suunnitelma istutuksista

Pyyntikokoisen taimenen ja kirjolohen istuttaminen vesialueelle tulee arvioida tarkkaan, eikä niiden istuttaminen saa vaarantaa luontaisesti lisääntyviä kalakantoja. Tämä koskee myös kuhaa sellaisilla vesialueilla, joissa se ei kuulu alkuperäiseen lajistoon. Lähtökohtaisesti istutuskantataulukko (Liite 3.) ohjaa

myös kalatalousvelvoitteita sekä vuokravesistöjä. Kalatalousalue voi esittää tästä poikkeavaa käytäntöä (esim. käyttö- ja hoitosuunnitelmassa), jolloin asiasta voidaan neuvotella kalatalousviranomaisen kanssa. Velvoitesuunnitelmia hyväksyttäessä voidaan hyväksyä myös muita lajeja velvoitteiden vaihtolajeiksi. Taulukon tavoitteiden toteutumisessa voidaan soveltaa siirtymäaikaa, minkä pituus olisi hyvä sisällyttää käyttö- ja hoitosuunnitelmaan (LAPELY, Ohjeistus istutettaviksi lajeiksi hyväksyttävistä kalakannoista Pohjois-Suomen vesistöissä).

Oulujoen vesistöalueelle kalatalousviranomaisen suositusten mukaan istutuksissa pyritään käyttämään lohella Oulujoen tai lijoen kantaa, meritaimenella Oulujoen tai lijoen kantaa, harjuksella lijoen kantaa sekä siialla Perämeren vaellussiikaa.

Temmesjoen vesistöalueella kalatalousviranomaisen suositusten mukaan lohta ei istuteta, meritaimenistutuksiin käytetään Oulujoen tai lijoen kantaa, harjusistutuksiin paikallista kantaa tai lijoen kantaa ja vaellussiikaistutuksiin käytetään Perämeren vaellussiikaa.

Kalatalousviranomaisen suositusten mukaisesti kuhaistutuksia pyritään välttämään sekä Oulujoen että Temmesjoen vesistöalueilla (Oulujoki ja merialue).

Oulujoen, Muhosjoen ja Oulun edustan merialueen kalanhoidon toimeenpanosuunnitelman mukaisesti vuosille 2021–2025 Fortum Power and Heat Oy istuttaa kalatalousvelvoitteena meritaimenta, merilohta, vaellussiikaa, pyyntikokoista kirjolohta, pyyntikokoista järvitaimenta, kesänvanhoja kuhanpoikasia ja kesänvanhoja harjuksenpoikasia.

Oulun Energia istuttaa Merikosken voimalaitoksen velvoitteena sisävesiin järvitaimenta ja sisävesisiikaa. Suunnitelmakaudella 2017–2021 järvitaimen ja sisävesisiika on korvattu kirjolohi-istutuksilla. Nahkiaisemojen yliiirtovelvoite on 50 000 kpl/vuosi.

Kalatalousvelvoitteiden lisäksi alueen osakaskunnat istuttavat vesistöihinsä kalanpoikasia sekä pyyntikoista kalaa.

Havainnot osoittavat, että lohi- ja meritaimenistutusten kohdentaminen jokialueelle Monttaan voi lisätä Oulujokeen nousevaa kalamäärää, sillä jokialueen istukkaat näyttävät hakeutuvan kalatiehen jonkin verran merialueen istukkaita paremmin. Vuodesta 2017 alkaen kaikki Oulujoen velvoiteistukkaat onkin jo istutettu jokialueelle ja istutukset on pyritty ajoittamaan smolttivaellukselle optimaaliseen ajankohtaan. Tutkimuksen yksi tärkeimmistä johtopäätöksistä liittyy istutusten tuloksellisuuden seurannassa käytettävien merkintämenetelmien kehittämiseen. Pitkään käytössä olleista Carlin-merkinnöistä ei nykyisin saada enää juurikaan palautuksia, eikä merialueen vähenevän lohenkalastuksen myötä tilanne tule jatkossa varmasti muuttumaan parempaan suuntaan. Pelkästään Merikosken kalatiestä saatiin tutkimuksessa enemmän havaintoja PIT-merkityistä kaloista kuin merialueen kalastussaaliista palautettiin T-ankurimerkkejä. PIT-merkintöjen sisällyttäminen veloiteseurantaan todennäköisesti parantaisi istutustutkimusten luotettavuutta havaintomäärien kasvamisen kautta. Vuonna 2017 saatiin Merikosken alakana- vassa tehdyssä pilottikokeessa hyviä kokemuksia alakanavaan asennettujen PIT-antennien toiminnasta ja jatkossa niiden avulla voitaisiin saada havaintoja myös niistä PIT-merkityistä kaloista, jotka eivät välttämättä nouse kalatiehen ja tule havaituiksi siellä olevilla PIT-lukulaitteilla (Luke, Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin).

PIT-merkki on lasikuoren sisään pakattu mikrosiru. Yksilöidyllä sirulla merkitty kala saa numerokoodin, jonka avulla se tunnistetaan antureilla tai käsiskannerilla. Merkinnästä ei aiheudu kalan käyttäytymiseen tai fysiologiaan vaikutuksia ja merkki kestää läpi kalan elämän.

Jokirapujen istutuslupia myöntäessään ELY-keskusten tulee edellyttää, että käytettävien istukkaiden taudittomuus on riittävin toimin varmistettu. Tautiturvallisuuden vuoksi suositellaan viljeltyjen istukkaiden käyttöä. Koska jokirapuistukkaiden viljelytuotanto on nykyisellään varsin vähäistä, on toistaiseksi oltava mahdollista käyttää istutuksissa myös luonnonvesistä pyydettyjä istukkaita, joiden taudittomuus on varmistettu kunkin istutuserän osalta erikseen. Ruokaviraston taudittomiksi toteamia ja istutusluvan saaneita istukkaita olisi hyvä ennen mittavia istutuksia sumputtaa istutusvedessä sen toteamiseksi, ettei

istutusvedessä ole rapuruttoa. Kalastuslain 51 § sumputuskielto ei koske tällaista tapausta, sillä tässä on kyse pikemmin viivästetystä istutuksesta kuin rapujen säilyttämisestä (Kansallinen rapustrategia 2017–2022).

3.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

Oulujoen moninaiskäyttö -hanke (OUMO) aloitettiin Oulujoella 1998. OUMO puitesopimus tehdään useammaksi vuodeksi eteenpäin, nykyinen sopimus on voimassa 2018–2021. OUMO-hankkeina on toteutettu mm. veneluiskia, venelaitureita, telarantoja ja uimarantoja. Kalastollisesti on tehty kalanpoikasten tuki-istutuksia, lohien ylisiirtoja, elinympäristökunnostuksia ja erilaisia vaelluskaloihin liittyviä tutkimushankkeita.

Vesialueen omistajille lähetetyn kyselyn mukaan sisämaassa kalastuksen kehittämistoimenpiteinä ovat vähempiarvoisen kalan hyödyntäminen, toimivat lohiportaat Oulujokeen, Kutu- ja Tervajokien kutusoraikkojen kalataloudelliset jatkokunnostukset ja velvoitehoidon kehittäminen niin, että Oulujokeen nousisi enemmän merellisiä vaelluskaloja.

Otermajärven kesäinen vedenkorkeus liian matala, sitä pitäisi nostaa. Siihen liittyen pohjapatohankkeet pitäisi toteuttaa myös Mätäsjärvellä, Somerojärvellä ja Pienanjärvellä. Tervajokisuiston mataluus.

Oulujoen pääuoman säännöstely, vedenpinnan vaihtelu on liian suurta. Oulujokea tulisi kehittää niin, että kalastusmahdollisuudet lisääntyvät.

Oulujoen pääuomalla harjoitetaan kalastusta lähinnä vetouistellen ja verkkokalastusta harvoilla verkoilla. Kalastusta haittaavista tekijöistä merkittävimpiä ovat vesistön säännöstely/vedenkorkeuden vaihtelu, pieni alivirtaama ajoittain, turvetuotannon kuormitus, pyydysten likaantuminen ja metsäojitusten kuormitus. Kalastuksen kehittäminen alueella edellyttää toimenpiteitä ko. haittaavien tekijöiden vähentämiseksi.

Säännöstelyn aiheuttamiin vedenkorkeuden muutoksiin voivat vaikuttaa vesivoimayhtiöt toimintaansa kehittämällä ja ottamalla kalataloudelliset toimet huomioon muutenkin kuin velvoiteistutusten merkeissä.

Turvetuotannon ja metsäojitusten kuormitusta voidaan vähentää lisäämällä valvontaa, sanktioita ja valuma-aluekunnostuksia.

Oulujoen sivu-uomilla keskeisimpiä haittatekijöitä ovat veden heikko laatu, turvetuotannon ja metsäojitusten kuormitus, pienet alivirtaamat ja vesikasvien runsaus.

Kalataloudelliset kehittämistoimenpiteet edellyttävät vesistöjen hyvää ekologista tilaa, valuma-aluekuormituksen voimakasta vähentämistä sekä asenteiden muutosta vesistöjä kohtaan.

3.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä

Kansallisen rapustrategian 2019–2022 tavoitteena on säilyttää elinvoimaiset jokirapukannat sekä mahdollisuuksien mukaan elvyttää heikkoja ja palauttaa hävinneitä kantoja. Keskeinen keino näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on määritellä jokiravun suoja-alueet, joissa jokirapukantoja elvytetään voimaperäisesti.

Jokiravun suoja-alueeksi on määritelty Temmesjoen ja Oulujoen vesistöalue. Jokiravun suoja-alueilla voi olla yksittäisiä pienialaisia täplärapuesiintymiä, joiden tilaa seurataan ja niiden leviämistä rajoitetaan tai kanta hävitetään mahdollisuuksien mukaan. Oulujoen vesistöalue ja sen pohjoispuoleiset vesistöalueet tukevat vieraslajistrategian tavoitetta, ettei Suomi toimi kauttakulkumaana haitallisten vieraslajien leviämisessä.

Suoja-alueiden määrittelyn lisäksi jokirapukantojen elvyttäminen edellyttää, että ne otetaan huomioon ja niiden suojelusta huolehditaan jokirapuvesien tilaan vaikuttavien toiminnanharjoittajien ympäristönsuojelutoimia suunniteltaessa ja luvista päätettäessä. Raputalouden edellytyksiä parantavat myös

vesienhoitosuunnitelmat, jotka on otettava huomioon vesi- ja ympäristölupia myönnettäessä (Kansallinen rapustrategia 2019–2022).

Kalastusta ja kalakantoja koskevien seurantatietojen perusteella arvioidaan kalastukselle ja kalakantojen tilalle asetettujen osatavoitteiden toteutumista. Tietoja voidaan tarvita myös muussa alueen kalatalouden liittyvässä suunnittelussa. Seurantatietojen saatavuudessa on puutteita.

ELY-keskukset keräävät kaupallisilta kalastajilta tiedot saaliista ja pyyntiponnistuksesta aluksen koosta riippuen joko kuukausittain tai päivittäin summattuina. Kaupallisen kalastuksen seurannassa käytetään Itämeren alueella tilastoruutuja. Kaupallisten kalastajien lajikohtaiset saaliit ja pyydysryhmäkohtaiset pyyntiponnistustiedot lasketaan vuositason. Lisäksi seurataan saaliita ilmoittaneiden kalastajien lukumäärää, tarpeen mukaan jaoteltuna I- ja II-ryhmän kaupallisiin kalastajiin. Laskenta tehdään vuosina, jolloin kaupallisen kalastuksen tilanteen kehittymistä arvioidaan.

Vapaa-ajankalastuksen saaliista ja kalastajamääristä Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen sisävesialueelta ei ole saatavilla luotettavaa seurantatietoa. Saalistietoa tarvittaisiin esimerkiksi istutusten kannattavuuden sekä kalastuksen säätelytoimien tuloksellisuuden arviointiin. Vapaa-ajankalastusta koskevan tiedon kerääminen on selkeä kehityskohde koko sisävesialueella. Pitkällä tähtäimellä esimerkiksi saalistietojen vapaaehtoiseen tallennukseen ja raportointiin suunnitteilla olevat mobiilisovellukset voivat tarjota käyttökelpoista tietoa. Vapakalastuksen kohdalla myös valvonnan yhteyteen voisi olla mahdollista liittää jonkinlaista saalistietojen keruuta. Kalatalousalue seuraa näihin asioihin liittyvää kehitystä.

Sisävesialueella olisi tarve toteuttaa esimerkiksi sähkökoekalastuksia, jotta saadaan tarkempaa tietoa kalakannoista ja niiden mahdollisesta lisääntymisestä. Kalastuslupiin olisi hyvä sisällyttää saalisilmoitusvelvollisuus, jotta saadaan täsmällisempää tietoa vapaa-ajankalastuksen saalisistä ja saalislajeista. Olemassa olevien rapukantojen seurantaa pitäisi tehostaa. Sitä kautta saataisiin tietoa, onko ravustusta mahdollisesti tarve säädellä vai onko ravustus kestäväällä pohjalla.

4. Suunnitelma kalastuksenvalvonnan järjestämisestä

Kalastuksenvalvonnan päämäärä on kalastuksen laillisuuden ja luvallisuuden varmistaminen. Tavoitteena on tilanne, jossa kaikki kalastajat noudattavat kalastusta koskevia sääntöjä ja määräyksiä. Valvonnan tulee kohdistua tasapuolisesti ja kattavasti kaikkiin kalastajaryhmiin. Tällöin kalastajilla ja vesialueiden omistajilla on hyvä yhteinen motivaatio sitoutua noudattamaan sääntöjä ja määräyksiä sekä kehittää alueen kalastusta.

Kalastuksenvalvonnan kohteena ovat kalastuslain ja -asetuksen säännökset, ELY-keskuksen vahvistamat alueelliset kalastusmääräykset sekä paikalliset, alueelliset ja valtakunnalliset kalastusluvut ja mahdolliset paikalliset säännökset. Valvonnassa on syytä kiinnittää huomiota myös saaliiden asianmukaiseen käsittelyyn.

Kalastuksenvalvojien raportoinnista on saatava ainakin seuraavat tunnusluvut:

- Valvontatunnit
- Valvonnan aikana tarkastettujen kalastajien/pyydysten lukumäärät
- Luvatta kalastaneiden lukumäärä
- Epäiltyjen rikkomusten lukumäärä
- Huomautusten lukumäärä
- Tutkintapyyntöjen lukumäärä

Kalatalousalueelle tulee valita kalastuksenvalvonnan koordinaattori, jonka rooli valvonnan ohjaamisessa on tärkeä. Valvojien määrä tulee olla riittävä. Kalatalousalueen valvontaa voidaan toteuttaa esimerkiksi ostopalveluina Metsähallitukselta. Kalastuksenvalvojille täytyy antaa valtuutukset ja heidän kanssaan tehdään kirjalliset valvontasopimukset, joissa sovitaan valvonnan toimintatavoista, raportoinnista, käytettävästä kalustosta, vakuutusturvasta ja vastuunjaoista. Jos myöhemmin nähdään tarpeelliseksi, valvontaa voidaan muuttaa ammattimaisempaan suuntaan keskittämällä valvontatehtäviä harvemmalle joukolle.

valvojia, joiden apuna voi olla joukko talkootyönä valvovia henkilöitä. Kalastuksentralvojen käytössä tulisi olla sähköinen kalastuksentralvontatyökalu (esimerkiksi Kalastuksentralvoja). Sen avulla valvontareitit ja valvontatapahtumien tiedot saadaan tallennettua sähköiseen muotoon jo vesillä. Mobiilisovelluksesta tulee saada selville kaikki edellä mainitut valvonnan seurantaan tarvittavat tunnusluvut. Samalla saadaan kerättyä paikkatietoa eri kalastusmuotojen sijoittumisesta alueelle.

Kalatalousalueen oma rahoitus ei riitä valvontaan, vaan siihen on oltava erillisrahoitus. Se tarvitaan tehokkaan valvonnan toteuttamiseen.

Kalastuksentralvonnan toteutumista seurataan kalastuksentralvojen raportoinnin kautta. Kalatalousalueen ja kalastuksentralvojen keskenään sopima raportointi ei kuitenkaan korvaa kalastuksentralvojan lakisääteisiin velvollisuuksiin kuuluvia, ELY-keskukselle annettavia tapahtumailmoituksia.

Luvatta kalastaneiden osalta eritellään, mikä lupa on puuttunut tai onko kysymys lupaehtojen rikkomisesta. Kalastusrikkomukset eritellään esimerkiksi seuraaviin ryhmiin: rauhoitusaika- tai pyyntimittarikkomus, välineitä ja pyydyksiä koskevien määräysten rikkominen, pyydyksen merkintää koskeva rikkomus tai muu rikkomus.

Kalastuksentralvonnan koordinaattori kokoaa valvojen raporteista vuosikohtaiset yhteenvedot. Yhteenvedojen avulla seurataan valvonnan volyymin toteutumista sekä sitä, miten erilaisten rikkomusten määrät suhteessa valvontatapahtumien määrään kehittyvät. Valvonnan ja siihen liittyvän tiedotuksen tavoitteena on rikkomusten suhteellisen määrän väheneminen. Mikäli rikkeet yleistyvät, harkitaan valvonnan resursien kasvattamista tai valvonnan selkeää painottamista ongelma-alueille.

Valvonnan tehostamiseksi kalatalousalue pyrkii suunnittelukaudella aktivoimaan osakaskuntia ja muita suurempien vesialueiden omistajia järjestämään omaa kalastuksentralvontaa.

Lisätään sopimusalueiden omistajien ja valvojen välistä yhteistyötä valvonnassa havaittujen rikkomusten käsittelyn osalta. Omistajien tulee tehdä etukäteen päätökset siitä, miten kalastuksentralvojan on toimitettava, jos alueella esiintyy luvatonta kalastusta (muuta kuin kalastonhoitomaksun laiminlyönti). Luvaton kalastus on asianomistajarikos ja asianomistaja on vesialueen omistaja eli usein osakaskunta. Kalastuksentralvojan tulee tietää, haluaako omistaja säännönmukaisesti tehdä rikkeistä pyynnön syytteen nostamisesta vai haluaako osakaskunta ilmoittaa poliisille vasta toistuvista rikkeistä. Tästä asiakokonaisuudesta omistajan (yleensä osakaskunnan kokouksen) on aiheellista tehdä selkeä kokouspäätös toimintaohjeeksi, joka toimitetaan kalatalousalueelle, joka ohjeistaa valvojia. Päätöksen toimittaminen tiedoksi kalatalousalueelle otetaan jatkossa mukaan rutiininomaisesti jo vesialueiden omistajien kanssa tehtäviin sopimuksiin.

Osittain edelliseen liittyen valvoille on syytä laatia yleisempäänkin käyttöön selkeät ohjeet siitä, miten kaikissa valvontatilanteissa toimitaan, kun rikkeitä havaitaan tai epäillään. Ohjeet sujuvoittavat valvojen toimintaa ja valvontaan saadaan yhtenäiset käytännöt. Kalatalousalueen hallituksen ja valvontakoordinaattorin laatimissa ohjeissa tulee esimerkiksi ohjeistaa, millaisten rikkeiden kohdalla pelkkä huomautuksen antaminen olisi riittävä toimenpide.

Kalatalousalueen valtuuttamien valvojen ohella kalastuksentralvontaa suorittavat muun työn ohessa myös viranomaiset kuten rajavartiolaitos, Metsähallitus, poliisi ja ELY-keskus. Vapaaehtoisuuteen perustuvassa valvonnassa on toisinaan ongelmatilanteita ja virkavallan paikalle saaminen koetaan hankalaksi. Suomessa olisikin hyödyllistä siirtyä enemmän ammattimaisempaan kalastuksentralvontaan.

5. Vaelluskalojen, uhanalaisten kalakantojen ja biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen toimenpiteissä

Kalastuslain (379/2015) 36 § edellyttää, että kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma sisältää ehdotuksen vaelluskalojen ja uhanalaisten kalakantojen elinkierron sekä muun biologisen monimuotoisuuden turvaamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä.

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueella on voimassa vaelluskalavesistöjen rajoitukset. Vaelluskalavesistö on vesialue, jota vaelluskalat käyttävät keskeisenä vaellus- tai lisääntymisalueenaan. Vaelluskalavesistön koski- ja virta-alueella onkiminen ja pilkkiminen on kielletty, ja kielto koskee myös vesialueen omistajaa ja kalastusoikeuden haltijaa. Lisäksi viehekalastus on kielletty koski- ja virta-alueella ilman vesialueen omistajan tai kalastusoikeuden haltijan lupaa (kalastuslaki 7 §).

Onginta-, pilkintä- ja viehekalastusrajoituksia ei ole esim. järviolueilla tai hitaasti virtaavilla suvantoalueilla. Reittivesissä osa järvien välisistä salmista saattaa olla osan aikaa vuodesta kalastuslain 4 §, 4 kohdan mukaisia koski- ja virta-alueita. Huom. koski- ja virta-alueiden laajuus tai sijainti saattaa muuttua vesistön virtaamaan muutoksen yhteydessä. Koski- ja virta-alueella tarkoitetaan vesistön sellaista aluetta, jossa vesi virtaa silmin havaittavasti alavirtaan päin ja virtapaikan ylävesi on alavettä ylempänä (kalastuslaki 4 §).

Vaelluskalavesistöön kuuluvassa joessa kalastus verkolla on kielletty elokuun 15. päivästä marraskuun 30. päivään (kalastusasetus 12 §).

Meressä kilometriä lähempänä vaelluskalajoen suuta on kalastaminen verkolla kielletty 15. päivästä elokuuta 31. päivään lokakuuta (kalastuslaki 66 §).

Merialueella alueen lohikantoja turvataan jokisuiden lakisääteisillä kalastuskieltoalueilla ja kalaväylillä. Meritaimenen suojelu- ja kotiuttamistoimia toteutetaan alueen jokivesistöissä. Kalatalousalueen vaelluskalajoissa tehdään suunnittelukaudella toimia vaelluskalojen kulkumahdollisuuksien parantamiseksi. Koskialueiden kunnostuksia jatketaan ja valuma-alueiden kunnostustarpeita kartoitetaan. Istutussuunnitelma ohjaa käyttämään istutuksissa lähialueen kalakantoja, jotka ovat sopeutuneet alueen olosuhteisiin.

Rajoitusalue	Säätelyn kesto	Kalastusrajoitus	Suosittelun laajuus, etäisyys tai syvyys	Laajuus, etäisyys tai syvyys vähintään
Emokalajien pyyntipaikat	Koko vuosi	Kaikki kalastus kielletty (rauhotuspiiri)	1 ha vesialuetta / 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta / 1 a kutukarikkoa	1 ha vesialuetta / 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta / 1 a kutukarikkoa
Muut tunnetut lisääntymisalueet	Huhti-toukokuu	Kaikki kalastus kielletty	1 ha vesialuetta/ 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta/ 1 a kutukarikkoa	1 ha vesialuetta/ 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta/ 1 a kutukarikkoa
Istutusalueet	Koko vuosi	Kaikki kalastus kielletty (rauhotuspiiri)	1 ha vesialuetta / 20 m rantaa 1 ha vesialuetta / 1 a karikkoa	50 m lähempänä rantaa tai karia / alle 3 m vedessä
Kunnostetut poikastuotantoalueet	Koko vuosi	Kaikki kalastus kielletty (rauhotuspiiri)	1 ha vesialuetta / 20 m rantaa 1 ha vesialuetta / 1 a karikkoa	50 m lähempänä rantaa tai karia / alle 3 m vedessä
Muut tunnetut elinalueet (syönnös- ja talvehtimisalueet)	Huhti-toukokuu Syys-lokakuu	Kaikki kalastus kielletty	1 ha vesialuetta / 20 m rantaa 1 ha vesialuetta / 1 a karikkoa	50 m lähempänä rantaa tai karia / alle 3 m vedessä

Kuva 10. Suositeltavat kalastuksensääteilytoimet meriharjuksen kannanhoitoalueilla. Vähimmäissyvyys tarkoittaa ajantasaisen rannikkokartan 3 m syvyyskäyrää matalampia vesialueita (Meriharjuksen hoitosuunnitelma Osa 2. Tavoitteet ja toimenpiteet).

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueella noudatetaan kalastuslain ja -asetuksen mukaisia rajoituksia. Suunnittelukaudella kartoitetaan tarve mahdolliselle suunnitelmalle, missä vaelluskalojen ja uhanalaisten kalakantojen tarpeet otetaan huomioon.

6. Täpläravun ja muiden vieraslajien huomioon ottaminen toimenpiteissä

Luvatonta täplärapujen levittämistä alueelle pyritään estämään neuvonnan ja tiedotuksen tehostamisella. Täplärapuja ei saa viljellä tai istuttaa luonnonvesiin, eikä niitä saa missään tilanteessa lyhytaikaisesti sumputtaa pyyntialueensa ulkopuolella. Seurataan täpläravun levinneisyyttä vieraslajistrategian edellyttämällä tavalla. Huolehditaan yhteistyössä vesialueen omistajien kanssa, että jokirapujen suoja- ja hoitoalueilla:

- poistetaan uudet täplärapuesiintymät mahdollisimman nopeasti ennen kuin ne leviävät laajemmalle (laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta 1709/2015, 4 §).
- jos hävittäminen ei onnistu tai sen voidaan ennakolta arvioida edellyttävän kohtuuttomia kustannuksia, täplärapukannan kasvua ja leviämistä estetään suunnitelmallisesti ja tehokkaasti (kansallinen rapustrategia 2019–2022).

Rapuruton leviämisen estämiseksi krooniset rapuruttovedet tulee merkitä rapurutosta varoittavin tauluin esim. veneenlaskupaikoille, uimarannoille ja venesatamiin. Tällöin veneilijät, kalastajat ja uimarit eivät tietämättään siirrä rapuruttoa eri vesialueiden välillä. Elävien kalojen kuljetuksissa on huomioitava vesistöt, jotka voivat sisältää rapuruton uimaitiöitä. Kuolleiden tai sairaaksi epäiltyjen rapujen toimittamista tutkittavaksi Ruokavirastolle tulee edistää myös ravustuskauden ulkopuolella. Tiedotus rapuruttotapauksissa kuuluu kalatalousviranomaiselle, joka tuntee paikalliset olosuhteet ja toimijat.

Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen rannikkovesissä esiintyy mustatäplätokkoa. Haittavaikutukset voivat olla merkittäviä, koska aggressiivisena lajina se syrjäyttää muita kalalajeja. Mustatäplätokkojen runkastumista seurataan kaupallisille kalastajille suunnattujen kyselyiden ohessa.

Kirjolohi on vieraslaji, minkä istutuksia tulee vähentää ja korvata muilla paikallisilla kalalajeilla. Kalatalousalueen sisävesillä kirjolohen vapaa-ajankalastus tuottaa merkittäviä lupatuloja vesialueenomistajille, mikä mahdollistaa mm. osakaskuntien toimintaa alueella. Vaelluskalakantojen ja sisävesien taimen- ja harjus- kantojen vahvistuttua kalastusta kestäväälle tasolle, kirjolohi-istutuksista voidaan luopua.

Mahdollisista muista vieraslajihavainnoista pyydetään ilmoittamaan vieraslaji.fi-sivustolle ja kalatalousalueelle, joka tiedottaa havainnoista tulevilla kokouksissa.

7. Ehdotus kalastonhoitomaksuina kerättävien varojen omistajakorvauksiin käytettävän osuuden jakamiseksi

Kalatalousalue jakaa omistajakorvaukset Kalpan (Kalatalousalueiden sähköiset palvelut) avulla. Palvelu sisältää alueen tiedot vesikiinteistöistä ja niiden omistajista, osin tiedot ovat tosin puutteellisia. Kalatalousalueelle järjestelmä on maksuton ja käyttöoikeudet ovat toiminnanjohtajalla.

Vesienomistajille jaetaan korvaus, joka perustuu maksullisten yleiskalastusoikeuksien käyttöön kalavesillä sekä kalastusopastamiseen. Yleiskalastusoikeudeksi katsotaan viehekalastus; heittokalastus tai vetouistelu yhdellä vavalla ja yhdellä siimalla. Kalatalousalue päättää varojen jakamisperiaatteesta kevään yleiskokouksessa. Jakoperuste koskee korvausta, jota on kerätty edellisenä vuonna ja josta ELY-keskus antaa päätöksen kuluvana vuonna. Jako tapahtuu edellisen vuoden joulukuun viimeisen päivän omistussuhteiden ja edellisen vuoden kalastusrajoitusten mukaisesti.

Kalpassa määritellään kalatalousalueelle kalastusrasitusta kuvaava perusarvo (arvot 0–5). Alueet, jossa yleiskalastus on kielletty koko vuoden Kalastusrajoitus.fi-palvelussa, saavat automaattisesti arvon nolla. Tiedot viehekalastusrasituksen jakaantumisesta Oulujoen ja merialueen kalatalousalueella eivät ole vielä riittävän tarkasti tiedossa. Niinpä olisi aluksi järkevää sopia sama perusarvo kaikille alueille. Tarkemmat

rasituskertoimien arvot voidaan määritellä myöhemmin, kun Kalpa-järjestelmä on käytössä ja rasitusker-toimien osalta saadaan tarkempia alueellisia tietoja.

Jos vesialueen omistajalle jaossa tuleva summa on enintään 50 euroa, varoja ei jaeta omistajalle, vaan ne jäävät kalatalousalueelle käytettäväksi kalakantojen hoitotyöhön. Omistajan on korvausten maksamista varten ilmoitettava kalatalousalueelle kalastuslain 84 §:n mukaiset tiedot. Mikäli palautus ylittää 50 eu-roa, mutta palautukseen oikeutetun vesialueen omistus- tai tilitiedot eivät ole kalatalousalueen tiedossa, jäävät vanhentuneet varat (3 vuotta) kalatalousalueen tilille tilittämättömiin varoihin (kalastuslaki 85 §).

8. Alueellinen edunvalvonta

Rehevöityminen aiheuttaa etenkin merialueella ongelmia kalakannoille ja kalastukselle. Kalatalousalue ei voi omilla toimillaan merkittävästi vaikuttaa alueelle tulevan ravinnekuormituksen määriin. On kuitenkin tärkeää, että kalatalousalue tuo omia näkökantojaan esille ja pyrkii vaikuttamaan esimerkiksi lausuntojen avulla alueelle suunniteltaviin ympäristön tilaan vaikuttaviin hankkeisiin ja erityisesti vesien- ja merenhoi-don kuuden vuoden välein päivitettävien toimenpiteiden suunnitteluun. Samoin kalatalousalue ottaa kan-taa lausunnoilla mm. hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamiin vahinkoihin.

Kalatalousalue osallistuu myös Pohjois-Pohjanmaan vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmien työskente-lyyn. Kalatalousalueella olevista yhteistarkkailuista tulee raportoida kalatalousalueelle, jonka on hyvä pyr-kiä vaikuttamaan niiden sisältöön. Silloin tarkkailuista saataisiin jatkossa paremmin kalatalousaluetta hyö-dyttävää tietoa vesialueista, kalastuksesta ja kalakannoista.

Kalatalousalue osallistuu Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kalataloudellisen yhteistyöryhmän työskente-lyyn.

9. Suunnitelma viestinnästä

Tehokkaassa kalatalousaluetoiminnassa on viestinnällä suuri merkitys ja se pitää segmentoida oikein. Di-gitalisaation käyttöön ottamiseen tulee olla valmiudet niin kalatalousalueella kuin sen yhteistyökumppa-neillakin. Tehokkaalla sisäisellä viestinnällä pidetään kalatalousalueen hallitus ja kalastuksentralvojat ajan tasalla kalatalousaluetta koskevissa asioissa. Ulkoinen viestintä lisää kalatalousalueen näkyvyyttä. Tavoite on, että kalatalousalueen toimintaan liittyvä viestintä toimii tehokkaasti ja tukee eri sidosryhmien välistä vuoropuhelua sekä tavoitetilan ja osatavoitteiden saavuttamista.

Viestintä on kaksisuuntaista, siksi on myös tärkeää, että vesienomistajat pitävät kalatalousalueen ajan tasalla muun muassa yhteystiedoistaan, lupamyynnistään, kalastusmääräyksistään, kunnostuksistaan, omista kalastuksentralvojist ja muista päätöksistään.

Viestinnän päävastuu on kalatalousalueen hallituksella. Pitkäaikaisena tavoitteena on saavuttaa kalata-lousalueella avoimen viestimisen kulttuuri. Se tarkoittaa, että myös kalatalousalueen hallituksen jäsenet osallistuvat viestintään, vaikka päävastuu olisikin yhdellä henkilöllä.

Sisäisessä viestinnässä kerrotaan muun muassa hallinnollisista asioista. Tärkeitä sisäisen viestinnän koh-deryhmiä ovat hallitus, kalastuksentralvojat ja muut toimihenkilöt. Sisäisen viestinnän kanavia ovat mm. suora henkilökohtainen yhteydenpito, sähköposti, WhatsApp ja kokoukset (sekä fyysiset että etäkokouk-set).

Ulkoinen viestintä kohdistuu esimerkiksi kalastussäädöksiin, kalastuslupa-asioihin, kalastusmahdollisuuk-sista kertomiseen ja kalatalousalueen tekemiin päätöksiin. Ulkoisen viestinnän kohderyhmiä ovat mm. osakaskunnat ja muut vesialueiden omistajat, naapureina olevat kalatalousalueet, kalastajat, kunnat ja kaupungit, järjestöt, tiedotusvälineet ja viranomaiset. Ulkoisen viestinnän kanavia ovat mm. tiedotteet, sosiaalinen media, koulutustilaisuudet, esitteet, juttujen tarjoaminen paikallislehdille sekä kuntien ilmoi-tustaulut ja tiedotuskirjeet. Taloudellisten resurssien puitteissa kalatalousalueen omat kotisivut.

Viestinnällä kerrotaan kalatalousalueen toiminnasta, voimassa olevasta paikallisesta säätelystä, kalastuksen valvonnasta, omistajille jaettavista omistajakorvauksista, kalastusmahdollisuuksista, paikallisista luvista ja niiden myynnistä ja voimassa olevista kalastussäädöksistä.

10. Käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpano

Käyttö- ja hoitosuunnitelman toteuttamisesta vastaavat yhdessä kalatalousalue, kalastusoikeuden haltijat ja viranomaiset. Osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien on järjestettävä oman vesialueensa kalastusta ja hoitoa käyttö- ja hoitosuunnitelman mukaisesti ja viranomaisten on otettava suunnitelman linjaukset huomioon. ELY-keskus toimeenpanee sellaiset alueelliset säätelytoimenpiteet, joiden soveltaminen edellyttää ELY-keskuksen päätöstä.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman tehokas toimeenpano on ennen kaikkea riippuvainen riittävästä julkisesta rahoituksesta. Käyttö- ja hoitosuunnitelman tunnettavuutta ja vaikuttavuutta on laajennettava myös yhteiskuntavaikuttamisen tasolle, jotta suunnitelmassa asetetut tavoitteet saavutetaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös nykyistä selkeästi suurempaa rahoitusta, talkootyönä käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpano ei onnistu.

Toimeenpanoon liittyy monia vuosittain tarkentuvia käytännön toimia, joiden yksityiskohdat, aikataulut ja toteuttamisvastuut kuvataan kalatalousalueen toimintasuunnitelmassa. Näihin kuuluvat mm. rahoituksen järjestäminen, kalastussääntöjen kokoaminen, kunnostusten järjestäminen, istutukset, yhteistyö- ja palvelusopimusten teko, viestintä, kalastuksenvalvonta, edunvalvonta, lausuntojen antaminen ja osallistuminen eri yhteistyöryhmiin.

Käytännön toimet ja niiden kytkentä käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteisiin koostetaan vuosittain toimintakertomukseen. Jatkuva toimenpiteiden seuranta antaa myös tietoa käyttö- ja hoitosuunnittelun vaikuttavuuden arviointiin ja suunnitelman päivitystarpeeseen.

11. Vaikuttavuuden arviointi ja suunnitelman päivitys

Käyttö- ja hoitosuunnitelman vaikuttavuutta arvioidaan siinä asetettujen kalastukseen ja kalakantoihin liittyvien tavoitteiden toteutumisen perusteella. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan siten, että arviointikierroksen tulokset ovat käytettävissä vuoden 2024 yleiskokouksessa. Hallitus tekee arvioinneista yhteenvedot ja esittää arvioinnin tulokset ja niistä mahdollisesti seuraavat toimet kalatalousalueen yleiskokouksen lisäksi myös ko. vuoden vuosikertomuksessa.

Keskeisten kalakantojen tilatavoitetta (osatavoite 1) arvioidaan ainakin vielä ensimmäisessä arvioinnissa kaupallisten kalastajien saaliiden perusteella paremman aineiston puuttuessa. Tilanne on kunnossa, jos kaupallisen kalastuksen saaliille asetetut tavoitteet täyttyvät. Jos tavoitteet eivät täyty, arvioidaan, joutuuko tilanne pelkästään kalastuksen selkeästä vähenemisestä vai todennäköisemmin myös kalakantojen heikkenemisestä. Jos ilmenee selviä viitteitä kalakantojen heikkenemisestä, keinot tilanteen korjaamiseksi harkitaan tilanteen mukaan ja päivitetään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan.

Kalakantojen tilaa ja vapaa-ajankalastuksen saaliita koskevien tietojen määrän ja laadun kehittämistä koskevien tavoitteiden (osatavoitteet 2 ja 6) edistymistä seurataan sekä ensimmäisessä että toisessa arvioinnissa. Mikäli edistymistä ei ole tapahtunut, etsitään arviointien yhteydessä uusia keinoja tietojen lisäämiseksi yhteistyössä lähialueen muiden kalatalousalueiden sekä muiden toimijoiden kanssa. Uudet keinot päivitetään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan.

Kaupallista kalastusta koskevien tavoitteiden (osatavoite 3) toteutumista arvioidaan yhtenä kokonaisuutena. Mikäli ensimmäiseen arviointiin mennessä pääosa tavoitteen mittareista ei ole toteutumassa, haastatellaan riittävä joukko I- ja II-ryhmän kalastajia ja selvitetään kaupallisen kalastuksen ongelmakohtia ja esteitä kalastuksen lisäämiselle. Tietojen perusteella etsitään tehokkaampia toimia tilanteen parantamiseksi ja päivitetään toimet myös käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Tai todetaan, että tilanteeseen on

vaikuttaa pelkästään kalatalousalueen toimilla. Vastaava arviointi tehdään myös toisella arviointikierroksella.

Vapaa-ajankalastukseen liittyvän tavoitteen (osatavoite 4) toteutumisen mittareita tarkennetaan myöhemmin. Mittaamisen edellytykset paranevat, jos saadaan koko alueelle säännöllisesti toistuva vapaa-ajankalastajille suunnattu kalastuskysely.

Hylkeiden aiheuttamien haittojen vähenemiseen liittyvän tavoitteen (osatavoite 7) toteutumista arvioidaan kalastajahaastatteluiden perusteella. Jos tavoitteeseen ei päästä, eli ongelmat jatkuvat entisellään tai pahenevat, pyritään etsimään tehokkaampia keinoja haittojen vähentämiseen.

Yhteistoiminnan lisäämiseen ja yhtenäislupa-alueiden muodostumiseen liittyvän tavoitteen (osatavoite 5) toteutumista seurataan ensimmäisessä arvioinnissa vesialueiden yhteistoiminnassa saavutetun edistymisen perusteella eli järjestäytyneiden osakaskuntien määrien ja pinta-alan kehityksenä. Mikäli tavoitetta ei saavuteta, haastatellaan pinta-alaltaan suurimpien järjestäytymättömien osakaskuntien edustajia ja selvitetään esteitä järjestäytymiselle. Tietojen perusteella etsitään tehokkaampia tapoja, joilla osakaskuntia kannustetaan yhdistymään ja keinot päivitetään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Toisella arviointikierroksella seurataan järjestäytyneiden osakaskuntien yhteispinta-alan lisäksi myös yhtenäislupa-alueiden muodostumista. Mikäli toiseen arviointiin mennessä ei muodostu uusia vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueita, tehdään vesialueiden omistajien haastatteluun perustuva selvitys yhtenäislupa-alueiden muodostumisen esteistä ja pyritään tulosten perusteella ratkaisemaan ongelmia.

Mikäli kalakantojen tila tai kalastus muuttuu niin paljon, että tavoitetila ja keskinäiset osatavoitteet eivät toteudu tai eivät ole enää mahdollisia, kalatalousalueen on tehtävä aloite käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden muuttamiseksi tai päivittämiseksi. Myös uusien ja toiminnan kannalta oleellisten tietojen käyttöön saaminen saattaa aiheuttaa tarpeen päivittää suunnitelmaa muulloinkin kuin tavoitteiden toteutumisen arvioinnin yhteydessä.

Kalastuksenvalvontaan, edunvalvontaan ja viestintään liittyvien toiminnallisten tavoitteiden suunnittelu ja toteutumisen seuranta tapahtuu vuositasolla.

12. Kirjallisuus ja muu lähdeaineisto

- Ahola, U.; Airaksinen, S.; Hirvonen, R.; Pessa, J.; Rajasärkkä, A. ja Turunen, T. 2015. Hailuodon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2013–2027. Metsähallitus.
- Auvinen, H; Erkamo, E; Erkinaro, J; Eskelinen, P; Heikinheimo, O; Huusko, A; Huusko, R; Hyvärinen, P; Jaukkuri, M; Kangas, K; Keinänen, M; Keskinen, T; Kolari, I; Koljonen, M-L; Korhonen, P; Lappalainen, A; Mäki-Petäys, A; Olin, M; Orell, P; Pakarinen, T; Piironen, J; Raitaniemi, J; Rask, M; Romakkaniemi, A; Ruuhijärvi, J; Salmi, P; Salminen, M; Salonen, E; Saura, A; Savikko, A; Setälä, J; Sutela, T; Tulonen, J; Urho, L; Veneranta, L. ja Vähä, V. (Luonnonvarakeskus), Kuikka, S. ja Lehtonen H. (Helsingin yliopisto), Vainikka, A. (Itä-Suomen yliopisto), Marjomäki, T. J. ja Syrjänen, J. (Jyväskylän yliopisto), Fredrikson J. (Kalatalouden Keskusliitto), Marttila, M. (Lapin ELY-keskus), Hellsten, S. ja Marttunen, M. (Suomen ympäristökeskus) 2019. Kalavarojen käyttö ja hoito B. Luonnonvarakeskus, Luke.
- Broman, Anders; Nordblad, Fredrik; Johansson, Magnus; Becher, Marina; Sohlenius, Gustav; Öhrling, Christian; Boman, Anton; Josefsson, Sarah; Mattbäck, Stefan; Lindström, Carola; Olide, Carolina; Liwata-Kenttälä, Pauliina; Huusko, Ari; Jokikokko, Erkki; van der Meer, Olli; Lahti, Markku ja Kangas Marko 2019. Perämereen laskevia vesistöjä - menetelmien kehittäminen ja ekologinen kunnostaminen, loppuraportti. Länsstyrelsen i Norrbottens län, julkaisusarja 6/2019.
- Erkamo, Esa; Tulonen, Jouni ja Kirjavainen, Jorma 2019. Kansallinen rapustrategia 2019–2022. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:4.
- Eskelinen, Päivi ja Mikkola, Jarmo 2019. Viehekalastus kalatalousalueilla. Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 75/2019.
- <https://www.luke.fi> -sivusto.
- <https://www.metsa.fi> -sivusto.

- <http://www.oulujoenkalastusopas.fi> -sivusto.
- <https://paikkatieto.ymparisto.fi> -sivusto.
- <https://www.syke.fi> -sivusto.
- <https://www.ymparisto.fi> -sivusto.
- Hämäläinen, K. 2018. Ympäristöyhteistyötä Oulujoen vesistössä, Vesistökunnostusverkosto, kesäseminaari 12.-14.6.2018.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- Kallio, Tuomas; Malinen, Rauno; Rönkä, Olli; Bonn, Christine; Salminen, Pekka; Jutila Henri ja Lindberg Walter 2019. Merialuesuunnittelu - Pohjoisen Selkämeren, Merenkurkun ja Perämeren suunnittelualueen ominaispiirteet 1.4.2019. Euroopan meri- ja kalatalousrahasto.
- Kallio-Nyberg, I.; Veneranta, L.; Jokikokko, E. & Leskelä, A. 2020. Vaellussiian pituus- ja ikäjakauma Pohjanlahden saaliissa 1981–2017 sekä 2013 alkaneen verkkokalastussäätelyn vaikutus siikakantoihin. Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 95/2020.
- Karjalainen, Timo P. ja Autti, O. 2015. Oulujoen moninaiskäytön vaihtoehdot ja hyödyt, esiselvityksen loppuraportti. Thule-instituutti, Oulun yliopisto.
- Keränen, Pekka A. 2015. Meriharjuksen hoitosuunnitelma Osa 2. Tavoitteet ja toimenpiteet. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja.
- Koljonen, M.-L., Veneranta, L., Kallio-Nyberg, I. Koskiniemi, J. & Jokikokko, E. 2019. Pohjanlahden siikakantojen perinnöllinen erilaistuminen ja merialueen siikasaaliiden alkuperä. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki.
- Laine, Anne (toim.); Ekholm-Peltonen Maria; Heikkinen Mirja; Moilanen Elli; Kangaskokko Juha; Nuortimo Elina; Rintala Jaana; Tertsunen Jermi; Torvinen Satu; Tuohino Jukka ja Virtanen Kimmo 2015. Vesien tila hyväksi yhdessä. Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosiksi 2016–2021. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, raportteja 76/2015.
- Laine, Anne (toim.); Aronsuu Kimmo (toim.); Ekholm-Peltonen Maria; Heikkinen Mirja; Helin Mari; Hentilä Hanna; Rintala Jaana; Tertsunen Jermi; Tuohino Jukka ja Virtanen Kimmo 2021. Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosille 2022–2027. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus ja Lapin ELY-keskus.
- Lapin ELY-keskuksen päätös 319/5713–2020 (pvm. 11.2.2021).
- Lapin ELY-keskuksen päätös 156/2021 (pvm. 17.2.2021).
- Lapin ELY-keskus 2021. Ohjeistus - Pohjois-Suomen istutettavat kalakannat.
- Lappalainen, Antti; Kuningas, Sanna; Paloheimo, Aurora; Lindholm, Gabi ja Lönnroth, Malin 2019. Ehdotus Porvoon-Sipoon kalatalousalueen merialueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi. Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 53/2019.
- Lappalainen, A.; Veneranta, L.; Kuningas, S.; Olin, M. & Aronsuu, K. 2021. Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla. Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021.
- Lappalainen, Juho; Kurvinen, Lasse ja Kuusmanen, Lauri, toim. 2020. Suomen ekologisesti merkittävät vedenalaiset meriluontoalueet (EMMA) – Finlands ekologiskt betydelsefulla marina undervattensmiljöer (EMMA). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2020.
- Leinonen, T.; Kallio-Nyberg, I.; Koljonen, M.-L.; Veneranta, L. & Jokikokko, E. 2020. Pohjanlahden siikakantojen vaelluserot ja ikäluokkien kokoerot: Siikakantojen ekologisten ominaisuuksien tutkimus geneettisen kannantunnistuksen avulla. Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 51/2020.
- Limingan kalastajainseuran kotisivut (<https://www.limingankalastajaseura.fi/>)
- Louhi, P.; Marttila, M.; Orell, P.; Artell, J.; Erkinaro, J.; Hiedanpää, J.; Huusko, A.; Huusko, R.; Hyvärinen, P.; Jaukkuri, M.; Juutinen, A.; Karjalainen, T. P.; Kaukoranta, M.; Marttila, H.; Marttunen, M.; Mellanoura, J.; Mustonen, K.-R.; Piironen, J.; Romakkaniemi, A.; Rotko, P.; Saura, A.; Sutela, T. ja

Vehanen, T. 2019. Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin: Rakennettujen jokien tutkimustuloksia vuosilta 2011–2018. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2019. Luonnonvarakeskus.

- Maa- ja metsätalousministeriö 2012. Kansallinen kalatiestrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2015. Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2/2015.
- Martinmäki, K., Ulvi, T. ja Hjerpe, T. 2013. KUTOVA + tarkastelut Temmesjoella. Suomen ympäristökeskus.
- Marttila, H. 2018. KaliVesi – Eri toimintojen vesistövaikutukset Kalimenjoen ekologiseen tilaan - selvitys kunnostustarpeiden kohdentamiseksi. Oulun yliopisto.
- Nouseva Rannikkoseutu ry, toim. 2010. Perämeren rannikon kalasatamat, nykytila – kehittämistarpeet. Nouseva Rannikkoseutu ry, Perämeren Kalatalousyhteisöjen Liitto ry.
- Olin, Sini, toim. 2013. Vesien kunnostusstrategia. Ympäristöministeriö, Ympäristöministeriön raportteja 9/2013.
- Oulun kaupungin omistamien vesialueiden kalataloudellinen käyttö- ja hoitosuunnitelma 2019–2023. Oulu/Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut.
- Perämeren Kalatalousyhteisöjen Liitto ry 2020. Kyselyt Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmasta vesialueen omistajille, kaupallisille kalastajille, ohjelmapalveluyrittäjille, Suomen vapaa-ajankalastajille ja Lapin luonnonsuojelupiirille.
- Perämeri Life – Yhteisen meren puolesta (<https://docplayer.fi/23764677-Perameri-life-yhteisen-meren-puolesta.html>).
- Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto 2006. Kutujoen virtavesien kunnostus, lupapäätös Nro 63/06/2 (Dnro Psy-2006-y-54).
- Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto 2007. Muhosjoen kalataloudellinen kunnostaminen, lupapäätös Nro 8/07/2 (Dnro Psy-2006-y-97).
- Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto 2009. Utosjoen kalataloudellinen kunnostaminen ja töidenaloittamislupa, lupapäätös Nro 60/09/2 (Dnro Psy-2009-y-25).
- Puustinen, Tomi; Puuronen, Elisa; Tuomala, Minna ja Partanen Janne 2014. Puokiojärven hajakuorimitusselvitys ja kunnostussuunnitelma, Puolanka. FCG suunnittelu ja tekniikka Oy.
- Rauhala Elias 2021. Muistio kalastuslain 14 §:n tulkinnasta ja käyvän hinnan määritelmästä käyttö- ja hoitosuunnitelman yhteydessä. Kalatalouden Keskusliitto.
- Valtioneuvoston asetus kalastusasetuksen muuttamisesta 451/2013.
- Valtioneuvoston asetus kalastuksesta 1360/2015.
- Virkkunen Reijo, sähköposti Oterman reitti.
- Ympäristöministeriö 2021. Jokihelmisimpukan eli raakun suojelun strategia ja toimenpidesuunnitelma 2020–2030. Ympäristöministeriö, Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:4.

LIITTEET

Liite 1. Osatavoitteet Oulujoen ja merialueen kalatalousalueelle.

Osatavoite 1.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kalastukselle keskeisten lajien kannat pysyvät elinvoimaisina.	1–10 v.	Kalakantojen tilaa seurataan ja hoidetaan. Tarvittaessa kalastuksen säätely.	Seuranta kaupallisen kalastuksen saalistiedoista, vapaa-ajankalastuksen saalistiedot tulevaisuudessa Oma kalasta.
Osatavoite 2.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kalakannoista saadaan suunnittelu-kaudella tietoa, jolla arvioidaan ohjaus- ja hoitotoimien toimivuutta.	1–10 v.	Tutkimushankkeiden edistäminen.	Asiantuntija-arviot.
Osatavoite 3.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kaupallisen kalastuksen houkuttelevuus ja toimintaedellytykset paranevat.	1–10 v.	Kaupalliselle kalastukselle aiheutuvien haittojen vähentäminen (rannikolla hyljehaitat, sisämaassa pyydyksiä likaavat valumavedet ja vedensäänöstelystä johtuvat vedenkorkeuden voimakkaat muutokset).	Kalastajamäärät ja saaliit.
Osatavoite 4.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Alue säilyy ja kehittyy kiinnostavana vapaa-ajankalastuksen kohteena.	1–10 v.	Yhteislupa-alueet, veto-voimaiset/kestävät kalakannat, lupien helppo saatavuus, koululaisille, nuorille ja erityisryhmille suunnatut tapahtumat.	Tulevaisuudessa Oma kala -tietojärjestelmä.
Osatavoite 5.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Osakaskuntien ja muiden omistajayksiköiden järjestäytyminen ja vesialueiden yhdistäminen isompiin kokonaisuuksiin.	1–10 v.	Osakaskuntien aktivointi järjestäytymiseen ja yhdistymiseen, osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien yhteystietojen keruu.	Ensivaiheessa järjestäytyneiden osakaskuntien pinta-alan kehittyemisellä, jatkossa yhtenäislupa-alueiden pinta-alan kehityksenä.
Osatavoite 6.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kalatalousalue tuntee alueen kalastajarakenteen ja heidän saaliinsa.	1–10 v.	Sähköisten saalistietojen keruujärjestelmien kehityksen seuranta.	Asiantuntija-arviot.
Osatavoite 7.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat haitat kalastukselle vähenevät nykytasosta.	1–10 v.	Hylkeiden pyyntikiintiöiden kasvattaminen kalastusta kestäväälle tasolle, seurataan hyljekarkoittimissa tapahtuvaa kehitystä.	Alueen I-luokan kalastajien haastattelut.

Liite 2. Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen saatekirje ELY-keskukselle

Saatekirje

Oulujoen ja merialueen kalatalousalue esittää ELY-keskukselle, että se hyväksyy kalastuslain 37 § nojalla oheisen suunnitelmaluonnoksen Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi. Suunnitelma on käsitelty ja hyväksytty Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen yleiskokouksessa 21.12.2021 kalatalousalueen ehdotukseksi kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi.

Liite 3. Lapin ELY-keskus; Ohjeistus - Pohjois-Suomen istutettavat kalakannat. Tässä Oulujoen ja merialueen kalatalousalueen osalta.

Kalatalous alue	Vesistöalue	Numero	Itämeren lohi	Meritaimen	Sisävesi taimen	Anadro minen harjus	Harjus	Vaellussi ka	Pohjasii ka	Plankton siika	Kuha	Muut kannat ja lajit
Oulujoki ja merialue	Temmesjoen vesistöalue	58	_____	Oulujoen kanta, lijoen kanta	_____	_____	1. Paikallinen kanta 2. lijoen kanta; merialueelle meriharjus	Perämeren vaellussiika	_____	_____	_____	Sovittava ELY- keskuksen kanssa tapauskohta isesti
Oulujoki ja merialue	Oulujoen vesistöalue	59	1. Oulujoen kanta 2. lijoen kanta	1. Oulujoen kanta 2. lijoen kanta	_____	_____	1. lijoen kanta 2. merialueelle meriharjus	Perämeren vaellussiika	_____	_____	_____	Sovittava ELY- keskuksen kanssa tapauskohta isesti

Harmaalla pohjalla oleviin tapauksiin kalatalousviranomaisen ei voi suositella toteutettavan istutuksia. Mikäli kuitenkin jonkin kannan käyttäminen istutuksiin halutaan sallia, asia tulisi perustella käyttö- ja hoitosuunnitelmassa.

Liite 4. Yhteenvedo lajikohtaisesta nykysäätelystä, uusista lisäsäätelysuosituksista ja muista suosituksista.

Laji	Nykysäätely	Lisäsäätelysuosituksia	Muut suositukset
Ahven	Ei säätelyä.	Lisääntymisaikaisia kalastuskieltoja tärkeimmille lisääntymisalueille.	Suurikokoisten yksilöiden vapauttamisen suositus.
Hauki	Ei mainittavaa säätelyä. Muutamia paikallisia rauhoituspiirejä.	Lisääntymisaikaisia kalastuskieltoja tärkeimmille lisääntymisalueille. Joissain tilanteissa mahdollisesti päiväkohtaiset saalis-kiintiöt tai ylä- / välimittasäätely.	
Made	Ei säätelyä. Pilkintä ma- deharalla kielletty.	Ei lisäsuosituksia.	Kantojen heikentymisen syitä tulisi selvittää.
Kampela	Ei säätelyä	Ei lisäsuosituksia.	
Nahkiainen	Rauhoitus 1.4.–15.8 (kalastusasetus), lisäksi paikallisia säätelytoimia.	Kalastuksen säätelyn aiempaa laajempi-alainen suunnittelu kalatalousalueiden yhteistyössä.	Ylisiirtojen suuntaaminen alueille, joissa niistä on suurin hyöty. Toiminnan tuloksellisuuden selvittäminen
Lahna & särki	Ei säätelyä.	Ei lisäsuosituksia.	Jos pyynti tehostuu, kantojen tilan seuranta syytä aloittaa (kaupallisen saaliin näytteenotto)
Kuha	Alamitta. Muutamia paikallisia rauhoituspiirejä. Alueellisia/paikallisia verkkojen silmäkokorajoituksia.	Verkkojen silmäkokorajoitukset vastamaan alamittoja, erityisesti Saaristomerellä. Lisääntymisaikaisia kalastuskieltoja tärkeimmille lisääntymisalueille. Joissain tilanteissa mahdollisesti paikalliset päiväkohtaiset saalis-kiintiöt.	Suurikokoisten yksilöiden vapauttamisen suositus.
Siika	Verkkojen silmäkokosäätely (43 mm, Merenkurkku 40 mm). Kutu- kaisia paikallisia kalastusrajoituksia Merenkurkussa	Ei lisäsuosituksia. (Perämeren vaellussiian kutukantojen ikä- ja kokorakenteen parantamiseksi siiankalastuksessa verkon pienimmän solmuvälin kasvattaminen Pohjanlahdella 45 mm:iin olisi perusteltua, mutta heikentäisi jo nykyisellään alhaisella tasolla olevia siikasaaliita, jotka vaellussiian osalta perustuvat paljolti istutuksiin)	Suomenlahden vaellus- ja merikutsu- tuisen siikaan liittyvän tietopuutteen paikkaaminen. Siikaonginnan saaliita koskeva selvitys. Kanta-kohtaisen vaellussiikaseurannan kehittäminen eri rannikkoalueille. Hylkeiden pyynnille ja siikakannoille aiheuttaman haitan vähentäminen. Tornionjoen luonnonvaraisten siikakantojen seuranta. Mikäli kutukantojen ikä- ja kokorakennetta pyritään korjaamaan, solmuvälisäätelyn aiheuttama saalismenetyt tulisi kompensoida vaellussiian istutusmääriä kasvatamalla.

Lajikohtaisten säätelytoimien lisäksi kalastusta säädellään myös mm. käytettävien pyydysten määriä ja laatua koskevilla rajoituksilla sekä yleisillä kalastusta koskevilla aluerajoituksilla (Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021).